

Jenna Paajanen

OPPILASHUOLLON KÄSIKIRJA EURAJOEN KOULUTOIMELLE

Hoitotyön koulutusohjelma

2013

OPPILASHUOLLON KÄSIKIRJA EURAJOEN KOULUTOIMELLE

Paajanen, Jenna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
Marraskuu 2013
Ohjaaja: Lahtinen, Elina
Sivumäärä: 81
Liitteitä: 3

Asiasanat: oppilashuolto, kouluterveydenhuolto, projektityö

Tämän projektityyppisen opinnäytetyön tarkoituksena oli koota oppilashuollon käsikirja Eurajoen kunnan koulutoimelle. Työn tavoitteena oli parantaa ja ylläpitää eurajokelaisten lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä yhtenäistää perusopetuksen käytäntöjä kouluissa opetuslain muutosten (642/2010) mukaisesti. Projektin tavoitteena on kehittää ja edistää oppilashuollon toimintaa Eurajoella. Tuotoksena syntyi sähköinen oppilashuollon käsikirja.

Opinnäytetyö aloitettiin huhtikuussa 2012 aiheen valinnalla. Projektin vetäjä kokosi samoihin aikoihin projektille työryhmän. Työ oli tarkoitus saada valmiiksi viimeistään vuoden 2013 marraskuun loppuun mennessä. Suunnitelmana oli laatia oppilashuollon käsikirja sähköiseen muotoon. Osuutenani työssä oli koota käsikirja sekä omina osa-alueinani laatia oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon osiot. Sisällön tuli käsitellä oppilashuollon tarkoitusta, tavoitteita ja tehtäviä, lakeja ja asetuksia sekä kouluterveydenhuoltoa osana oppilashuoltoa. Asioita piti käsitellä selkeästi ja pääpiirteittäin.

Käsikirjassa käsiteltäviä aihealueita olivat oppilashuolto, oppilashuollon toimijat ja palvelut sekä yhteistyötahot, kouluterveydenhuolto, kodin ja koulun välinen yhteistyö, oppilashuoltoryhmä, oppimisen tuki, turvallinen koulu, nivelvaiheyhteistyö, perusopetukseen valmistava opetus sekä oppilashuollon rekisterit ja arkistot. Käsikirja on sähköisenä versiona Eurajoen kunnan internetsivulla. Käsikirjasta laaditaan palveluvalikko internetsivulle, josta on helppo ja selkeä löytää pääotsikoittain oppilashuollon käsikirjan osa-alueet. Sieltä löytyvät myös tarvittavat yhteystiedot oppilashuollon toimintaan liittyen. Käsikirjan sisällön tarkoitus on antaa sen käyttäjille perustiedot oppilashuollosta ja sen toiminnasta, ja sitä kautta toimia käyttäjille työvälineenä.

Arviointi koottiin projektin vetäjän ja työryhmän arvion, opinnäytetyöntekijän itsearvion sekä yhteistyötahojen että ohjaavan opettajan arvion perusteella. Arvioiden perusteella projekti onnistui suunnitelmien mukaan ja tuotos kohdentui hyvin kohde-ryhmän tarpeisiin. Projektin vetäjän mukaan oppilashuollon käsikirjasta tulee olemaan hyötyä heidän ja muiden käsikirjan käyttäjien käytännötyössä. Oppilashuollon käsikirjasta tuli sisällöltään selkeä, ydinasiat sisältävä kokonaisuus. Jatkossa oppilashuollon käsikirjan toimivuudesta voisi olla tutkittua käytännön tietoa ja käsikirjaa voisi sisällöltään kehittää tulevaisuuden tarpeita vastaavaksi.

STUDENT WELFARE MANUAL FOR EURAJOKI SCHOOL SYSTEM

Paajanen, Jenna

Satakunnan Ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Nursing

November 2013

Supervisor: Lahtinen, Elina

Number of pages: 81

Appendices: 3

Keywords: student welfare services, school health care, project work, thesis

---

The purpose of this project-based thesis was to compile data for a Student Welfare Manual for the school system of the Eurajoki municipality. The objective of the thesis was to improve and maintain overall welfare of children and the young in Eurajoki as well as to harmonize basic educational practices in schools to comply with the reforms carried out to the Education Law (642/2010). The objective of the project was to develop and advance student welfare services in Eurajoki. For this purpose, data was compiled into an electronic manual on student welfare services for the target group.

In April 2012, the work was initiated by choosing the subject while the project leader set up the project team. The idea was to finalize the project by the end of November 2013, and to draw up a manual on student welfare services in an electronic form. The author of this thesis was to compile the data for the manual, and her special fields were those of student welfare services and school health care. The content was to deal with the topics related to student welfare services and school health care, both with clarity and in outline.

The subjects to be covered by the manual were student welfare services, the actors, services and collaborators within the student welfare, school health care, co-operation between home and school, student welfare group, learning support, safe school, co-operation in transition phase, training teachers for basic education as well as registers and archives of the student welfare services. An electronic form of the manual is now saved onto the Internet pages of the Eurajoki municipality. The manual will be displayed by drop-down menus on the Internet pages, which makes it easy to locate the items in the Student Welfare Manual. Contacts related to the student welfare services will also be given on these pages. The purpose of the manual is to provide the users with basic information on student welfare and the services related to it and thereby serve as a tool of the user.

The evaluation of the project was based on the assessment made by the project leader and the project team, on the self-evaluation of the author of this thesis and on the assessment made by the collaborators and the tutor. Based on the evaluation, the project met the requirements placed on it, and the output was well focused on the needs of the target group. According to the project leader, the manual will be useful both for her work and for all users in their daily work. The content of the manual is clear, and the essential points form a coherent whole. In future, the usefulness of the manu-

al could be a subject of study and its content could be further developed to meet the future needs of the manual.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPPILASHUOLTO	7
2.1	Lait, asetukset ja periaatteet.....	8
2.2	Tavoitteet	9
2.3	Tehtävät.....	10
3	KOULUTERVEYDENHUOLTO OSANA OPPILASHUOLTOA	11
3.1	Terveystarkastukset.....	15
3.2	Terveysneuvonta	19
3.3	Terveydellisten olojen tarkastukset.....	23
3.4	Suun terveydenhuolto	25
3.5	Salassapito.....	26
4	OPPILASHUOLLON KÄSIKIRJAN LAADINNAN PERUSTEET.....	27
4.1	Käsikirjan ulkoasu	27
4.2	Toiminnallinen opinnäytetyö opinnäytetyön menetelmänä.....	30
4.3	Moniammatillisuus opinnäytetyön menetelmänä	31
5	PROJEKTIN TARKOITUS JA TAVOITTEET	32
6	PROJEKTIN SUUNNITTELU	32
6.1	Kohderyhmän kuvaus	33
6.2	Riski- ja resurssianalyysi	33
6.3	Arviointisuunnitelma	34
7	PROJEKTIN TOTEUTUS	35
7.1	Tuotoksen aikataulu	35
7.2	Tuotoksen kuvaus	39
8	PROJEKTIN ARVIOINTI	41
8.1	Tuotoksen arviointi	42
8.2	Projektin etenemisen arviointi	43
8.3	Tavoitteiden saavuttamisen arviointi	45
8.4	Riskien ja resurssien hallinta	47
8.5	Projektin jatkuminen sekä keskeiset ideat ja ajatukset	47
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Perustuslain mukaan oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto, jonka tarkoituksena on oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen sekä niiden edellytyksiä lisäävä toiminta (Perustuslaki 731/1999). Oppilashuollolla tarkoitetaan opiskelijoiden tukemista oppimiseen ja opiskeluun liittyvissä asioissa. Oppilashuollon tehtävänä on tukea vanhempia lasten ja nuorten kasvatuksessa ja osallistaa koulun henkilökuntaa ja yhteistyöverkoston toimijoita aktiiviseen yhteistyöhön. Tavoitteena on löytää erilaisiin haastaviin tilanteisiin oppimista helpottava ja edistävää suhtautumis- sekä toimintatapa. (Honkanen & Suomala, 2009, 5.)

Kouluterveydenhuolto on osa kansanterveystyötä. Sen tarkoituksena on turvata jokaiselle oppilaalle terve kasvu ja kehitys sekä luoda hyvä perusta aikuisiän terveydelle ja hyvinvoinnille. Kouluterveydenhuolto tarkastelee terveyttä fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja älyllisen kehityksen, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin kannalta. Kouluterveydenhuolto on lisäksi oppilaan kokonaisvaltaista terveydenhuoltoa, joka koskee kaikkia ikäluokkia koko koulun ajan. (Terho ym. 2002, 5.)

Opinnäytetyö toteutettiin projektityönä. Projektin tarkoituksena oli laatia oppilashuollon käsikirja Eurajoen koulutoimelle. Projektini käsitti Eurajoen kaikki alakoulut sekä yhteiskoulun luokat 7-9. Käsikirjaa teki kanssani työryhmä, johon kuului Eurajoen alakoulun, Lapijoen koulun rehtori, Eurajoen keskustan alakoulun erityisluokanopettaja, Eurajoen kunnan koulutoimen sosiaalihoaja, Eurajoen yhteiskoulun erityisopettajat, Eurajoen alakoulujen laaja-alainen erityisopettaja sekä Eurajoen alakoulun, Huhdan koulun luokanopettaja.

Projektissa keskityin oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon säädöksiin sekä tarkoituksiin ja tehtäviin. Lisäksi paneuduin kouluterveydenhuollon sisältöön ja toteutumiseen. Yhteistyössä työryhmän kanssa laadimme muut käsikirjaan sisältyvät osat alueet. Projektin tarkoituksena oli laatia käsikirja työvälineeksi niille, jotka lasten ja nuorten parissa työskentelevät. Lasten ja nuorten parissa työskentelevät toimijat voi-

vat tukeutua käsikirjaan ja hakea siitä eväitä oppilashuollon haasteita varten. Oppilashuollon käsikirjan tavoitteena oli parantaa ja ylläpitää eurajokelaisten lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä yhtenäistää perusopetuksen koulujen käytäntöjä opetuslain muutosten (642/2010) mukaisesti. Projektin tavoitteena oli kehittää ja edistää oppilashuollon toimintaa Eurajoella. Projektin tuotoksena syntyy sähköinen oppilashuollon käsikirja, joka sisältää pääasiat oppilashuollon sisällöstä. Ominä tavoitteenani on osata koota oppilashuollon käsikirja. Tavoitteenani on myös tuoda käsikirjassa selkeästi esille omia aihealueitani eli oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon sisältöä. Lisäksi tavoitteenani on projektin hallinnan osaaminen, moniammatillisen yhteistyön kehittäminen sekä käsikirjan hyödyntäminen tulevassa terveydenhoitajan työssä.

2 OPPILASHUOLTO

Koulussa opettamisen ja kasvattamisen ohella koulun henkilökunnan tehtävänä on lisäksi huolehtia lapsen ja nuoren kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Tätä huolenpitoa kutsutaan oppilashuolloksi. Oppilashuolto on ensisijaisesti ennalta ehkäisevää toimintaa. Tavoitteena on luoda turvallinen ja terve oppimis- ja työympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää työyhteisön hyvinvointia. (Oppilas- ja opiskelijahuollon opas 2013.)

Lisäksi oppilashuolto on oppimisvaikeuksien ja muiden ongelmien varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista. Oppilashuolto kohdistuu sekä koko kouluyhteisöön että yksittäiseen oppilaaseen. Tavoitteena on, että koulussa olisi välittävä ja myönteinen ilmapiiri. Oppilashuollon toteutuksessa tärkeää on yhteistyö oppilaan ja huoltajien kanssa. (Oppilas- ja opiskelijahuollon opas 2013.)

Oppilashuoltoon kuuluvat opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto, oppilashuoltoryhmä, kansanterveystieteen mukainen kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulain mukainen kasvatuksen tukeminen (Terho, Ala-Laurila, Laakso, Krogius & Pietikäinen 2002, 221–222; Lastensuojelun käsikirja 2012.) Koulussa oppilashuoltotyön or-

ganisoinnista vastaa koulun rehtori. Mukana ovat myös erityisopettaja, opettaja, kuraattori, terveydenhoitaja, oppilaan ohjaaja ja psykologi, joilla jokaisella on oma vastuualueensa. (Honkanen ym. 2009, 80–81, 102–103.)

2.1 Lait, asetukset ja periaatteet

Oppilashuoltotyötä ohjaavat lait, asetukset ja suositukset ovat keskeisessä osassa lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemista ja edistämistä. Näitä keskeisiä lakeja, asetuksia ja suosituksia ovat: perustuslaki (731/1999), perusopetuslaki (628/1998), lastensuojelulaki (417/2007), kansanterveyslaki (66/1972), laki kansanterveyslain muuttamisesta (626/2007), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), henkilötietolaki, valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011), terveydenhuoltolaki (1326/2010) sekä kouluterveydenhuollon laatusuositus. (Nurmijärvi 2011, 5; Terveydenhuoltolaki 1326/2010.)

Lastensuojelulain mukaan lasten ja nuorten huoltajilla on aina ensisijainen vastuu lapsen ja/ tai nuoren kasvatuksesta sekä siitä, että lapsi ja/ tai nuori suorittaa oppivelvollisuutensa (Perusopetuslaki 628/1998). Koulu on osana tukemassa kotien kasvatustyötä ja vastaa lasten ja nuorten kasvatuksesta sekä opetuksesta heidän ollessaan kouluyhteisön jäsenenä. Oppilaan velvollisuutena on osallistua tarjottavaan opetukseen, suorittaa annetut tehtävät huolellisesti sekä käyttäytyä asiallisesti. Oppilashuoltoon sisältyy opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto. Oppilashuoltoon sisältyy myös oppilashuollon palvelut, muun muassa kouluterveydenhuolto. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

Oppilashuollon toiminta perustuu lastensuojelulakiin. Sen perusteella turvataan lapsen ja nuoren oikeutta turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen sekä monipuoliseen kehitykseen ja mahdollisesti erityiseen suojeluun. Se antaa myös ohjeet suojata lapsen ja nuoren mielenterveyttä, ehkäistä syrjäytymistä sekä koko kouluyhteisön hyvinvointia. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Oppilashuolto kuuluu kaikille, jotka työskentelevät kouluyhteisössä sekä viranomaisille, jotka vastaavat oppilashuollon palveluista. Oppilashuoltoa toteutetaan yhdessä lapsen ja/ tai nuoren sekä huoltajan/

huoltajien kanssa. Oppilashuollolla edistetään lapsen ja nuoren tervettä ja tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

Oppilashuollon työtä ohjaavat erilaiset periaatteet. Näitä ovat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja nuoreen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Tässä turvataan se, että lapsen ja nuoren sekä huoltajan omia näkemyksiä kuunnellaan. Lisäksi oppilashuollon työtä ohjaavat tietojensaantia ja salassapitoa koskevat säädökset. (Nurmijärvi 2011, 2.)

2.2 Tavoitteet

Oppilashuollon tavoitteita ja toimintaa tarkastellaan kokonaisuutena moniammatillisen yhteistyön avulla oppilaitosympäristössä ja sen alueella (Honkanen ym. 2009, 40–41). Oppilashuollon tavoitteena on löytää erilaisiin tilanteisiin, kuten oppimisvaikeuksiin ja koulunkäyntiin liittyviin ongelmiin, oppimista helpottava ja eteenpäin vievä suhtautumis- ja toimintamalli. Sen löytämiseksi oppilashuollon tulisi tehdä moniammatillista yhteistyötä eri yhteistyötahojen kanssa, joista yhtenä tärkeänä ovat oppilaiden vanhemmat. (Honkanen ym. 2009, 5.) Kodin ja koulun olisi hyvä laatia yhteistyötavoitteet, jotta vanhemmat saisivat olla vaikuttamassa asioiden suunnitteluun ja toteutukseen. Yhdessä asioihin voidaan reagoida nopeammin ja löytää sopivia ratkaisuja oppimisen edistämiseksi. Tavoitteena on oppilaan ongelmien varhainen ehkäiseminen, tunnistaminen ja hoitaminen. Ongelmien ratkaisemisen kautta luodaan oppilaille terve ja turvallinen oppimisympäristö. (Honkanen ym. 2009, 32–35.)

Oppilashuollon tärkeänä tavoitteena on myös suojata ja tukea oppilaiden mielenterveyttä, ennaltaehkäistä syrjäytymistä sekä ylläpitää ja edistää kaikkien kokonaisvaltaista hyvinvointia. Oppilashuollon toiminta on monipuolista, perustoiminnoista koostuva kokonaisuus. Tähän kuuluvat ennaltaehkäisevä työ, kriisityö, huolen puheeksi ottaminen sekä oppilaan ongelmiin puuttuminen ja riskitekijöiden kartoittaminen. (Honkanen ym. 2009, 40–41.)

Moniammatillinen oppilashuoltoryhmä seuraa oppilaiden poissaoloja ja kurinpitoa. Poissaolot herkästi johtavat oppilaan väärille raiteille. Moniammatillinen työ-

ryhmä ennaltaehkäisee niin yksilö- kuin yhteisötasolla koulukiusaamista, päihteiden käyttöä ja koulupudokkuutta. Kurinpidon kannalta seuranta pidetään jälki-istunnoista, kirjallisista varoituksista ja koulusta erottamisista. (Honkanen ym. 2009, 43.)

Koulun tulee seurata oppilaan läsnäoloa ja ilmoittaa siitä vanhemmille. Seurannan tavoitteena on tukea oppilasta opinnoissa sekä mahdollistaa oppilaan eteneminen luokka-asteelta toiselle. Lisäksi seurannalla tuetaan vanhempia ja koulun henkilökuntaa heidän kasvatustehtävässään. (Honkanen ym. 2009, 41; Terho ym. 2002, 221–224.)

2.3 Tehtävät

Koulun oppilashuollon tehtävänä on tukea oppilaiden vanhempia kasvatustehtävässä ja osallistaa koulun henkilökuntaa sekä yhteistyöverkoston eri toimijoita aktiiviseen ja säännölliseen yhteistyöhön. Keskeisenä oppilashuollon tehtävänä on toimia lastensuojelulain mukaan. Tähän asiaan liittyy olennaisesti koulun ennaltaehkäisevä toiminta, jolloin oppilaista huolehditaan ja ongelmatilanteisiin puututaan ajoissa. (Honkanen ym. 2009, 40.) Oppilashuollon tehtävänä on myös oppimisen perusedellytyksistä huolehtiminen. Tämä tarkoittaa oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia eli fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kautta oppilaan opiskeluhuvinvointi taataan. Tämän mahdollistavat omalta osaltaan vuorovaikutussuhteet eri toimijoiden välillä, kouluyhteisön arvot sekä toimintatavat. (Honkanen ym. 2009, 41.)

Kasvun ja kehityksen tukeminen on myös oppilashuollon vastuulla. Sen tehtävänä on arvioida koulupäivän suunnittelua ja toteuttamista niin, että oppilaan liiallinen fyysinen kuormitus voidaan estää ja huolehtia riittävästä levosta ja virkistyksestä. Oppilaan kasvun ja kehityksen tukemisessa pyritään yksilöllisten tarpeiden huomiointiin. (Honkanen ym. 2009, 41.)

Koulun opetussuunnitelma määrittelee, että koulun oppimisympäristön tulee olla kokonaisuudessaan turvallinen. Lisäksi sen on tuettava ja edistettävä oppilaan koko-

naisvaltaista terveyttä. (Honkanen ym. 2009, 42.) Turvallinen oppimisympäristö edesauttaa välillisesti tuloksellista oppimista (Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos 2013). Lisäksi koulun turvallisuuskulttuurin lähtökohtana on oppilaitoksen luottamuksellinen ja turvallinen työskentelyilmapiiri. Moniammatillisen oppilashuolto-ryhmän tehtävänä on seurata ja huolehtia oppimisympäristön turvallisuudesta. (Opetushallitus 2012.) Kouluyhteisön ja oppimisympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden tarkastus tulee tehdä 3 vuoden välein (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2010).

Oppilashuollon yhtenä tehtävänä on opetuksen ja oppilashuollon yhteistyö. Sen avulla toimintaa pystytään suunnittelemaan ja toteuttamaan yhdessä. Tehtävänä on myös mahdollistaa eri hallintoalueiden välinen yhteistyö terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja opetustoimen välillä. Nämä verkostot tukevat toisiaan ja auttavat luomaan monipuolisen ja kattavan alustan oppilaille. (Honkanen ym. 2009, 42.)

Oppilashuollon toiminta muiden yhteistyötahojen kanssa suunnitellaan ja toteutetaan kokonaisuutena. Olennaista on, että lapsen oppimisen esteiden ja muiden ongelmien ehkäiseminen ja varhainen tunnistaminen. Tämä tarkoittaa, että kouluyhteisön jäsen, jolle mahdollisesti tulee huoli lapsen tai nuoren tilanteesta jo varhaisessa vaiheessa, reagoi siihen ensimmäisenä. (Honkanen ym. 2009, 42.)

Eurajoen kunnan kasvatus- ja opetustoimen esi- ja perusopetuksen, lasten ja nuorten, hyvinvointisuunnitelmassa keskeisiä tavoitteita ovat kokonaisvaltaisen tuen antaminen, kodin ja koulun välinen yhteistyö sekä huolehtia laadukkaasta ja tasapuolisen esi- ja peruskoulutuksen järjestämisestä. Toiminta-ajatukseksi on myös järjestää mahdollisuudet jatkokoulutukseen ja edistää oppilaan hyvinvointia. (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 3; Eurajoki 2013.)

3 KOULUTERVEYDENHUOLTO OSANA OPPILASHUOLTOA

Kouluterveydenhuollon tavoitteena on turvata jokaiselle oppijalle mahdollisimman terve ja kasvu ja kehitys sekä sitä kautta luoda edellytykset oppimiselle ja terveyttä

edistävien elämäntapojen juurruttamiselle terveen aikuisuuden luomiseksi. Jokaisella oppilaalla tulisi olla tasapuolinen oikeus kouluterveydenhuollon kaikkiin palveluihin. (Terho, Ala- Laurila, Laakso, Krogius & Pietikäinen 2002, 11.) Kouluterveydenhuolto on tarkoitettu peruskoululaisille ja heidän perheilleen. Se on lakisääteistä ja maksutonta perusterveydenhuollon ehkäisevää palvelua. (Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos 2013.)

Koulun tehtävänä on yleissivistämisen lisäksi huolehtia osittain oppilaiden kasvatuksesta. Oppilaita tulisi kasvattaa ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Kouluterveydenhuolto vastaa omalta osaltaan kasvatustyöstä. Kouluterveydenhuolto ja koulutyö ovat koulu yhteisön toimintaa, jotka toimivat yhdessä hyviin tuloksiin pääsemiseksi. Oppilas on aktiivinen toimija ja oppija omassa terveyden edistämisessä. Kouluterveydenhuollon sekä koulun tulisi tukea oppijaa niin, että hän kykenisi hyviin koulusuorituksiin sekä oppisi käyttäytymään terveyttä ja hyvinvointia edistävällä tavalla ja huolehtimaan itsestään. (Terho ym. 2002, 11.)

Kouluterveydenhuoltoon tuli vuonna 2009 asetus, joka säätelee neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa sekä ehkäisevää suun terveydenhuoltoa (338/ 2011). Kuntia sitovan asetuksen tarkoituksena on tehostaa lasten ja nuorten ehkäisevää toimintaa. Asetuksella vahvistetaan terveyden edistämistä, johon kuuluu aina myös mielen terveyden edistäminen, erityisten tuen tarpeiden varhainen tunnistaminen ja tuen oikea-aikainen järjestäminen. Asetuksen mukainen toiminta auttaa ehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä ja vähentää alueellista eriarvoisuutta. Asetuksen kaltaisia asioita säädellään myös lapsia ja nuoria koskevassa terveydenhuoltolaissa (1326/2010). (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013; Valvira 2012.)

Kouluterveydenhuollon toimintaa ohjaa ja valvoo Suomen sosiaali- ja terveysministeriö. Kouluterveydenhuollon toteutumisesta säädetään mm. terveydenhuoltolaissa (1326/2010), kansanterveyslaissa (1327/2010) sekä valtioneuvoston asetuksessa neuvolatoiminnassa, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä lasten ja nuorten ehkäisevässä suun terveydenhuollossa (338/2011). (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.) Lisäksi kansanterveyslaki velvoittaa kuntaa kansanterveystyöhön kuuluvana tehtävänä ylläpitämään kouluterveydenhuoltoa kaikkine palveluineen (Kansanterveyslaki 1327/2010).

Kouluterveydenhuollon laatusuosituksen tarkoituksena on taata kouluterveydenhuollon yhdenvertainen toteutuminen eri puolilla Suomea. Suositus sisältää kahdeksan suositusta ja esimerkkejä seurantakeinoista. Suosituksia on tarkasteltu neljästä eri näkökulmasta: 1) koululaisen ja perheen näkökulmasta, 2) kouluyhteisön näkökulmasta, 3) ammattihenkilöiden näkökulmasta sekä 4) hallinnon ja päätöksenteon näkökulmasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004; Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Kouluterveydenhuollon oppaassa kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille ohjeistetaan kouluterveydenhuollon tavoitteita ja tehtäviä, voimavaroja, tietosuojaa sekä kouluyhteisön ja oppilaiden terveyden seuranta- ja sairaanhoitoa. Lisäksi siinä käsitellään koulun terveyden edistämistä ja kansantautien ehkäisyä. (Stakes 2002; Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.) Kouluterveydenhuollon asetuksella on tarkoitus varmistaa oppilaiden ja heidän perheidensä terveysneuvonta ja terveystarkastukset. Niiden tulee suunnitelmallisia, tasoltaan yhtenäisiä ja yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavia kunnallisessa terveydenhuollossa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.)

Valtakunnallisessa sosiaali- ja terveystalitiikan strategiassa painotetaan kouluterveydenhuollon ja koulun kannalta oleellisia asioita: 1) oppilashuoltoa tulee kehittää yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa, 2) nuorten terveyttä ja hyvinvointia tulee edistää ja ehkäistä syrjäytymistä, 3) kouluterveydenhuollon alueellisia eroja kavennetaan varmistamalla asetuksen toimeenpano sekä 4) oppilaiden vanhempia tulee tukea kasvatustehtävässään (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013).

Kouluterveydenhuollon tuottamiin palveluihin sisältyvät terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan seuraavat asiat: 1) kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden seuranta kolmen vuoden välein tehtävällä tarkastuksella sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen; 2) vuosiluokittain oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen; 3) oppilaan vanhempien kasvatustyön tukeminen; 4) oppilaan suun terveydenhuolto, johon sisältyvät suun terveystarkastukset jokaisella vuosiluokalla sekä yksilöllisen tarpeen mukaisesti; 5) oppilaan erityisen tuen tai tutkimuksen tarpeen varhainen tunnistaminen ja tukeminen sekä

pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja – hoitoon ohjaaminen sekä 6) oppilaan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013; Terho ym. 2002, 18).

Kouluterveydenhuollossa korostuu voimakkaasti ehkäisevä toiminta. Kansanterveydellisten ongelmien syntyyn vaikuttaminen on kouluterveydenhuollon tärkeä tehtäväalue. Kouluterveydenhuollon tavoitteena on löytää tällaiset riskiryhmät ja suunnata sellaisille tehostettu terveydenhuolto. (Terho ym. 2002, 18–19.) Kouluterveydenhuollon voima on siinä, että se tavoittaa kaikki lapset ja nuoret toistuvasti. Koulu on paikka, jossa lapsi ja nuori viettää valtaosan ajastaan päivisin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.) Koulu on oppilaiden työyhteisö. Koulu yhteisön terveys muodostuu monien asioiden ja tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Kouluterveydenhuollon tehtävänä on seurata koulun ilmapiiriä ja vuorovaikutussuhteita yhtä paljon kuin koulun fyysisiä olosuhteita, kouluruokailua, koululiikuntaa ja muuta toimintaa. (Terho ym. 2002, 20.)

Kouluterveydenhuollon keskeisenä tehtäväalueena on oppilaskohtainen terveydenhuolto. Jokaiselle oppilaalle tehdään koulun alkaessa henkilökohtainen kouluterveydenhuollon suunnitelma. Tämä suunnitelma on jatkoa neuvolaterveydenhuollon suunnitelmaan, jossa yhdistetään lastenneuvolasta saadut tiedot, opettajien havainnot sekä terveydenhuollon löydökset, jotta lapsen ja/ tai nuoren tilasta saadaan kokonaisvaltainen kuva. Lapsille ja nuorille tehdään määräaikaistarkastuksia ja seulontoja, joiden avulla pyritään löytämään sellaiset oppilaat, joilla on terveydellisiä riskitekijöitä. Oppilaskohtaisella terveydenhuollolla pyritään tukemaan oppilaiden hyvinvointia koulun loppumiseen asti. (Terho ym. 2002, 20–21.)

Kouluterveydenhuollolla on tärkeä merkitys terveysneuvonnassa ja terveystiedon jakamisessa. Tavoitteena on, että jokainen lapsi ja nuori ymmärtäisi terveyden merkityksen elämässään, omaksuisi terveyttä edistävät elämäntavat sekä tietäisi oman vastuunsa itsensä ja ympäristönsä terveydestä. Kouluterveydenhuollon tulisi osallistua koulun terveystieteiden ja toimintastrategioiden laatimiseen ja toteuttamiseen. (Terho ym. 2002, 21.)

Kouluterveydenhuoltoa toteuttavat pääasiassa kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri (Terho ym. 2002, 39). Kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri tekevät yhteistyötä mm. rehtorin, opettajien, koulunkäyntiavustajien, kouluruokailua järjestävän henkilöstön, koulukuraattorin, koulupsykologin sekä suun terveydenhuollon henkilöstön kanssa. Kouluterveydenhuollon henkilöstö toimii pääasiallisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin valvojana kouluyhteisössä. (Terho ym. 2002, 39; Kunta 2013.)

Kouluterveydenhuollon järjestämisvastuu on kunnalla. Kunnan kansanterveystyöstä vastaava henkilö hyväksyy sosiaali- ja opetustoimen kanssa yhteistyössä laaditun toimintaohjelman kouluterveydenhuollolle. Kouluterveydenhuollon toimintaohjelman suunnittelu, kohdentaminen ja järjestäminen pohjautuvat tietoon oman kunnan lasten, nuorten ja perheiden terveydestä ja hyvinvoinnista ja niihin vaikuttavista tekijöistä. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.) Eurajoen kunnassa kouluterveydenhuoltoa ylläpitää kunta kunnassa sijaitsevilla perusopetusta annettavissa kouluissa. Eurajoella kouluterveydenhuollon palveluihin kuuluvat terveydenhoitajan ja lääkärin suorittamat terveystarkastukset sekä oppilaan terveydentilan toteamiseksi tarvittavat tutkimukset. Suun terveydenhuolto kuuluu myös oppilaan terveyden seuraamiseen ja terveyden edistämiseen. (Eurajoki 2013; Kunta 2013.) Eurajoen kunnassa toteutetaan myös lapsipoliittista ohjelmaa. Ohjelmalla pyritään edistämään lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia, lasten oikeuksien toteutumista ja ehkäisemään lasten, nuorten ja lapsiperheiden ongelmia Eurajoella. Lapsipoliittisen ohjelman perustana on lapsen oikeus hyvinvointiin ja terveeseen kasvuun. (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 6.) Ohjelman tavoitteena on vaikuttaa siihen, että lasten ja nuorten hyvinvoinnista käydään monipuolista keskustelua ja että lapsinäkökulma on esillä Eurajoen kunnan suunnitelmissa, tavoitteissa ja poliittisessa päätöksenteossa (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 6).

3.1. Terveystarkastukset

Terveystarkastukset ovat osa oppilaskohtaista terveydenhuoltoa. Ne ovat kouluterveydenhuollon keskeinen työmuoto ja ne muodostavat terveydenhoitajan työskentelylle selkeän rungon. (Terho ym. 2002, 139.) Terveystarkastukseen kuuluu oppilaan kokonaisvaltainen terveyden ja hyvinvoinnin kartoittaminen, arvio kehityksen ja hy-

vinvoinnin tasosta ja mahdollisista riskitekijöistä sekä terveysneuvonta. Siinä otetaan huomioon myös koti- ja kouluolosuhteet sekä oppiminen. (Terho ym. 2002, 138.) Kouluterveydenhuollon terveystarkastuksissa selvitetään myös määräaikaistarkastuksista poisjäävien tuen tarve. Tätä selvitetään muun muassa perheen ajankohtaistilanteen kautta sekä poisjääntiin liittyviä syitä. (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 24.)

Valtioneuvoston asetuksessa neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta määritellään kouluterveydenhuollon terveystarkastusten- ja neuvonnan sisältö ja määrä (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 380/2009). Terveystarkastusten sisällöstä ja toteuttamisesta ohjeistetaan myös Kouluterveydenhuollon oppaassa (Stakes 2002) ja Kouluterveydenhuollon laatusuosituksessa (STM 2004).

Koulunkäynnin alkaessa jokaiselle oppilaalle laaditaan henkilökohtainen kouluterveydenhuollon suunnitelma. Se on jatkoa neuvolaterveydenhuollon suunnitelmaan. Kouluterveydenhuollon suunnitelma liitetään yhteen oppilaan opetussuunnitelman kanssa. Yksilöllinen suunnitelma perustuu kouluterveydenhuollon suorittamiin määräaikaistarkastuksiin. Määräaikaistarkastusten lisäksi oppilaalle voidaan tarvittaessa tehdä lisätarkastuksia, joissa suunnitelmaa tarkistetaan. (Terho ym. 2002, 138; Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Kouluterveydenhuollon terveystarkastuksissa kiinnitetään huomiota oppilaan terveen ja turvallisen elämän edellytyksiin sekä kykyyn tehdä terveyttä edistäviä valintoja. Kouluterveydenhuoltotyössä korostuu oppilaan osallisuus sekä vastavuoroinen keskustelu työntekijän, oppilaan ja hänen vanhempiensa välillä. Työn lähtökohtana on oppilaan yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen ja voimavarojen tukeminen. Terveystarkastuksen tueksi tehdään myös seulontatutkimuksia. Seulontatutkimuksiin kuuluvat mittaukset ja tutkimukset ovat osa oppilaan terveydentilan, kasvun ja kehityksen seuranta. (Terho ym. 2002, 138–139; Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Asetuksen mukaan kouluiässä terveystarkastus tehdään peruskoulun jokaisella vuosiluokalla. Laaja terveystarkastus tehdään 1., 5. ja 8. luokalla. Laajojen tarkastusten väli vuosina tehdään terveydenhoitajan suorittama terveystarkastus. (Asetus

380/2009; Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M., Hastrup, A. Wallin, M. & Pelkonen, M. 2012, 57.) Terveydenhoitajan suorittamissa väli vuosien terveystarkastuksissa otetaan oppilailta perusmittaukset, kuten paino ja pituus. Näkö tarkastetaan 1., 3., 5., 7. ja 8. luokalla sekä värinäkö 7. luokalla. Ryhti tarkastetaan oppilailta joka vuosi. Käynneillä kiinnitetään huomiota myös yleisesti puberteettikehitykseen ja annetaan tarvittaessa terveysneuvontaa. Tarvittaessa oppilas saa ajan lääkärille terveydenhoitajan kautta. (Mäki, P., Wikström, K., Hakulinen-Viitanen, T. & Laatikainen, T. (toim.) 2011, 14, 17–18, 25, 37, 43.)

Kouluterveydenhuollon terveystarkastuksissa on hyvä keskustella sekä oppilaan että vanhempien kanssa lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä kaltoinkohtelusta, koska niillä asioilla on suuri merkitys koko perheen terveyteen ja hyvinvointiin. Nämä asiat vaikuttavat suuresti myös oppilaan koulumenestykseen. Varhainen puuttuminen sekä huolen puheeksiottaminen ovat kouluterveydenhuollon olennaisia työmenetelmiä. (Mäki ym. 2011, 139–145.)

Laajaa terveystarkastusta ja toimintatapoja määritellään valtioneuvoston asetuksessa (338/2011), asetuksen tueksi laadituissa soveltamisohjeissa (STM 2009a) sekä kouluterveydenhuollon laatusuosituksessa (Stakes 2002) (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 12). Laajalla terveystarkastuksella tarkoitetaan äitiys- ja lastenneuvolassa sekä kouluterveydenhuollossa tehtävää terveystarkastusta, johon osallistuvat oppilaan lisäksi vanhemmat tai toinen heistä. Laajassa terveystarkastuksessa käsitellään oppilaan ja koko perheen terveyttä ja hyvinvointia. Terveystarkastuksessa terveydenhoitaja ja lääkäri arvioivat yhdessä oppilasta. Laajaan terveystarkastukseen on tulevaisuudessa tulossa myös opettajan hyvinvointiarvio oppilaasta. (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 14.)

Laajan terveystarkastuksen tarkoituksena on yhteistyössä oppilaiden kanssa muodostaa kuva oppilaan, vanhempien ja koko perheen terveys- ja hyvinvointitilanteesta. Siinä sovitaan mahdollisista toimenpiteistä ja jatkotoimista. Laajan terveystarkastuksen tavoitteita on: 1) vahvistaa oppilaan, vanhempien ja perheen voimavaroja, terveyttä ja hyvinvointia, 2) huomioida perheen tuen tarpeiden tunnistamista, 3) varmistaa tuen antaminen ja järjestäminen perheelle oikeaan aikaan sekä 4) tehostaa syrjäytymisen ehkäisyä ja terveyserojen kaventamista. (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 15.)

1., 5. ja 8. luokilla tehtävässä terveystarkastuksessa terveydenhoitaja ja lääkäri arvioivat oppilaan fyysisen ja psykososiaalisen kasvun ja kehityksen sekä neurologisen/ älyllisen kehityksen. Silloin selvitetään myös koulunkäyntiin, vapaa-aikaan ja perheeseen liittyviä olosuhteita. Laajaan terveystarkastukseen kuuluu perusmittaukset (paino ja pituus) ja verenpaineen mittaaminen. Kuulon tutkimus on osa 1., 5. ja 8. luokan terveystarkastusta. (Mäki ym. 2011, 51, 77, Eurajoki 2013.)

1. luokan laaja terveystarkastus on kouluuntulotarkastus joka tehdään edeltävästi keksällä ennen koulun aloitusta. Silloin aihealueina ovat koulun aloitus, esikoulun ja ensimmäisen vuoden sujuminen koulussa sekä terveystottumukset. 5. luokan laajassa terveystarkastuksessa aihealueina ovat koulun sujuminen, murrosiän tuomat muutokset oppilaassa sekä terveystottumukset. 8. luokan laajassa terveystarkastuksessa aihealueina ovat jatko-opinnot, ammatinvalinta, mieliala, terveystottumukset ja nuorison terveystodistus. (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 59–61.) Terveystarkastuksiin sisältyy terveysneuvontaa, jota annetaan yksilöllisen tarpeen ja kehitysvaiheen mukaisesti (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 48).

Yksilö- ja ryhmäneuvonnassa kiinnitetään huomiota oman elämän hallintaan, ihmissuhteisiin, päätöksenteko- ja ongelmanratkaisutaitojen ja itsehoidon oppimiseen sekä voimavarojen ja suojaavien tekijöiden vahvistamiseen. Yksilöllisessä terveysneuvonnassa painotetaan keskustelua muun muassa seuraavista asioista: päihteet, uni ja lepo, hygienia, liikunta, suun terveys, ravitsemus, painon hallinta, seksuaalisuus, tartuntataudit ja rokotukset. Ryhmäneuvonnassa kiinnitetään huomiota sopeutumiseen ja motivaatioon koulutyöhön, perhetilanteeseen, kaverisuhteisiin, käyttäytymiseen, kiusaamiseen, psyykkisiin ongelmiin ja harrastuksiin. Jokaiselle ikäluokalle terveystarkastukselle on omat terveysneuvonnan aiheet. (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 49; Mäki ym. 2011, 147–151, 158–160, 165–183.)

Yläkoulun terveystarkastusten perusteella kirjoitetaan nuorison terveystodistus kaikille oppilaille. Nuorison terveystodistus perustuu neuvola- ja kouluterveydenhuollossa tehtyihin yksilöllisiin terveystarkastuksiin. Nuorison terveystarkastus on yhteenvedo siihenastisesta oppilaan terveydestä ja hyvinvoinnista ja koulumenestyksestä. (Terho ym. 2002, 152.)

Laajojen terveystarkastusten toteuttamista kunnissa seurataan terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen toimesta, valtioneuvoston asetuksen (338/2011) sekä kuntalain (365/1995) toimesta (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 15). Laajoista terveystarkastuksista kerätään tietoa koko ikäryhmän ravitsemuksesta, liikunnasta, pituuspaino- prosentteista, unimäärästä, suun terveydestä, päihteistä sekä oppilaiden koetusta hyvinvoinnista. Koulu- ja kuntakohtaista tietoa oppilaiden terveydestä ja terveystavoista saadaan terveystarkastusten lisäksi valtakunnallisen kouluterveyskyselyn kautta. Kouluterveyskysely on tarkoitettu peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaille. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Eurajoella terveydenhoitaja tapaa jokaisen oppilaan vuosittain terveystarkastuksen merkeissä. Lääkäri tekee terveystarkastuksen 1., 5. ja 8. luokkien oppilaille. Syksyllä 2009 Eurajoella otettiin käyttöön peruskoululaisen terveyskortti. Terveyskorttiin merkitään terveystarkastuksessa tehdyt asiat. Terveyskorttia säilytetään oppilaan kouluterveydenhuollon arkistossa, mutta aina terveystarkastuksen jälkeen kortti käy ”näytillä” kotona. Terveystarkastuksiin voidaan sisällyttää myös eri kyselyitä, esim. masennusseula ja nuorten päihdemittari. Kouluterveydenhuollolla on lisäksi käytävissä lastenpsykiatrin, psykiatrisen sairaanhoitajan, diabeteshoitajan sekä fysioterapeutin palvelut. (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 17.)

Eurajoen kunnalla on olemassa omat keskeiset tehtävät lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen takaamiseen. Ne voidaan jakaa kolmeen osaan: 1) kasvua ja kehitystä edistävä toiminta eli lasten turvallisten kasvuolojen turvaaminen kaikille kunnassa asuville lapsille, 2) kasvua tukeva ja turvaava toiminta eli vanhempien sekä muiden lapsen ja nuoren kasvatuksesta vastuussa olevien tukeminen sekä 3) kasvua korjaavat palvelut eli lapsi- ja perhekohtainen tuki sitä tarvitseville. (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 15.)

3.2. Terveysneuvonta

Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta määrittelee terveysneuvonnan sisältöä seuraavasti: terveysneuvonnan yhteinen sisältö kaikissa ikävaiheissa, terveysneuvonnan

täydentävä sisältö eri ikävaiheissa sekä ehkäisyneuvonta ja muu seksuaaliterveysneuvonta. Terveysneuvonnalla tarkoitetaan terveydenhuollon ammattihenkilöstön toimintaa, jossa lasten, nuorten ja heidän kehitysympäristöjensä hyvinvointia tuetaan suunnitelmallisella, terveyslähtöisellä, vuorovaikutuksella ja viestinnällä yksilö-, ryhmä- ja väestötasoilla. Terveystarkastuksiin sisältyvän terveysneuvonnan lisäksi neuvontaa järjestetään omana toimintana tarpeen mukaan lapsille, nuorille ja heidän perheilleen sekä laajemmin kouluissa. Kouluissa terveysneuvonta yhdistyy osaksi terveystiedon opetukseen. Toiminnan kuuluu ulottua kaikkiin lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin sekä olla helposti saatavilla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 51.)

Terveysneuvonta kuuluu kohdentaa yksilöihin, ryhmiin ja lähiyhteisöihin. Yksilöllisessä terveysneuvonnassa korostuu vuorovaikutteisuus lapsen/ nuoren kanssa. Terveysneuvontaa suunnitellaan yhdessä lapsen, nuoren ja perheen kanssa huomioiden eri ikäkauteen kuuluvat kehityshaasteet, yksilön terveydentila, perheen hyvinvointi, voimavarat, elämäntilanne, kulttuuritausta sekä lapsen ja perheen ilmaisemat odotukset, tarpeet ja huolet. Yksilöllisen terveysneuvonnan periaatteena on tukea lasta/ nuorta arvioimaan itse omaa ja perheensä terveyskäyttäytymistä ja sen perusteella asettamaan muutostavoitteita elämäntavoille, mikäli siihen ilmenee tarvetta. Terveysneuvonta jaksetaan yksilöllisesti sopivaksi kokonaisuudeksi terveystarkastusten yhteyteen, ja lapselle/ nuorelle järjestetään tarpeen mukaisesti lisäkäyntejä. Yksilöihin kohdistuvan terveysneuvonnan lisäksi on mahdollista saada vertaistuen mahdollistavaa ryhmäneuvontaa, esimerkiksi elintapamuutosten tukemiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 50–51.)

Terveysneuvonnan keskeisiä aihealueita ovat muun muassa lapsen ja nuoren kasvun ja psykososiaalisen ja fyysisen kehityksen tukeminen, suun terveyden edistäminen, ihmissuhteiden, levon ja vapaa-ajan merkitys. Lisäksi median merkitys terveyden ja turvallisuuden kannalta, ergonomia, ravitsemus, painon hallinta, liikunta, seksuaaliterveyden edistäminen mukaan lukien myös raskauden ehkäisy, lähi- ja parisuhdeväkivallan ehkäisy, tapaturmien ehkäisy, tupakoinnin ja päihteiden käytön ehkäisy. Terveysneuvonnan aihealueisiin kuuluu myös yleisen rokotusohjelman mukaiset rokotukset ja infektioiden ehkäisy sekä soveltuvin osin sosiaaliturva ja sosiaali- ja terveyspalvelut. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 50.)

Kouluikäisen lapsen ja hänen perheensä terveysneuvonnan tulee tukea lapsen sosio-emotionaalista kehitystä, lapsen ja vanhemman välistä sekä vanhempien keskinäistä vuorovaikutusta, lapsen terveyttä, hyvinvointia ja kehitystä edistävää hoitoa, huolenpitoa ja kasvatusta. Kouluikäisessä voidaan puuttua lapsen terveyttä ja hyvinvointia vaarantaviin tekijöihin ja sitä kautta vahvistaa lapsen ja perheen terveen elämän edellytyksiä. Terveystottumukset ja terveyskäyttäytymiseen liittyvät tiedot ja valmiudet rakentuvat jo lapsuudessa ja nuoruudessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 55, 57.)

On tärkeää, että lapsen omia mielipiteitä kuunnellaan ja otetaan huomioon. Lapsen hyvinvointia voidaan parhaiten edistää tekemällä yhteistyötä kotien kanssa ja vahvistamalla vanhemmuutta. Lapsen hyvinvointi on aina sidoksissa koko perheeseen, vanhempien parisuhteen toimivuuteen ja vastuulliseen vanhemmuuteen. Tärkeitä terveysneuvonnan aihealueita ovat lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus ja sen tukeminen, lapsen iänmukainen hyvä hoito ja huolenpito, lapsen kehitystä edistävät kasvatustavat ja leikki. On tärkeää keskustella lapsen vanhempien kanssa lapsen itsetunnon tukemisesta ja temperamenttierojen merkityksestä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 57.)

Kouluterveydenhuolto ja terveydenhuollon erityistyöntekijät osallistuvat kouluyhteisössä oppilaan terveyden edistämiseen ja terveystiedon vahvistamiseen yhteistyössä opetushenkilöstön ja oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa. Kouluterveydenhuollolla on tärkeä tehtävä oppilaiden terveysneuvonnassa. Yksilö- ja ryhmäneuvontaa pitää toteuttaa suunnitelmallisesti. Terveysneuvonta kohdennetaan oppilaille ja heidän huoltajilleen lapsen ikävaihe, lapsen ja nuoren voimavarat ja tarpeet huomioiden. Kouluterveydenhuollon yksilö- ja ryhmäneuvonnassa tulisi painottaa kansanterveyden kannalta keskeisiä aiheita ja tekijöitä, joita valtakunnalliset tutkimukset ja selvitykset, esimerkiksi Kouluterveyskysely, nostavat esiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 57–58.)

Ehkäisy- ja seksuaaliterveysneuvonta sisältyy osaksi terveysneuvontaan ja terveystarkastuksiin. Alakoululaisten seksuaaliterveysneuvonnan tulisi luoda pohjaa hyvälle ihmisuhteelle ja toisten ihmisten kunnioittamiselle. Tavoitteena on myös kehittää ymmärrystä omasta kehosta ja itsemääräämisoikeudesta. Kouluterveydenhuolto on keskei-

sessä asemassa lapsen ja nuoren seksuaalikasvatuksessa. Nuorten kuuluu saada neuvoja ja apua seksuaalisuutta koskeviin kysymyksiin helposti lähipalveluina, sillä helppo pääsy vastaanotolle on nuorille ensiarvoisen tärkeää. Nuorten seksuaaliterveyspalvelut järjestetään mahdollisuuksien mukaan nuorisopalveluina. Ellei erillistä nuorten neuvola ole mahdollista järjestää, nuorten tarvitsemia lähipalveluita kehitetään kouluterveydenhuoltoon vahvistamalla sekä terveydenhoitajan valtuutuksia laajentamalla. Terveyskeskusten kuuluu järjestää kunnan asukkaiden tarvitsemat ehkäisyneuvontapalvelut. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 58–59.)

Eurajoella toteutettavat terveyskasvatustunnit luokittain: 1. luokalla oppilaille kerrotaan kouluterveydenhuollosta ja annetaan tietoa terveellisestä ruokavaliosta, liikunnasta, unen määrästä ja puhtaudesta. 3. luokalla aiheina on terveys- ja sairaus, joka sisältää tietoa omien valintojen merkityksestä ja oman terveyden vastuusta. 5. luokalla terveydenhoitaja pitää terveyskasvatustunnin murrosikään liittyen. 7. luokalla aiheina on seksuaalisuus, päihteet ja oppilaiden omat kysymykset aiheeseen liittyen. 8. luokalla on tutustuminen ehkäisyneuvolaan ja terveyskasvatustunti ehkäisyasioista. 9. luokalla terveyskasvatustunti sukupuolitaudeista. (Eurajoki 2013.)

Eurajoella toteutetaan kouluterveydenhuolto lakien, säädösten, suositusten ja asetusten mukaisesti. Eurajoki kuuluu Keski-Satakunnan kuntayhtymään, jossa on kuntatasolla valmistunut Keski-Satakunnan terveydenhuollon kuntayhtymän kouluterveydenhuollon toimintaohjelma. Eurajoen kunta siirtyy lähiaikoina käyttämään uutta kouluterveydenhuollon toimintaohjelmaa. (Eurajoki 2013; Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto 2013.)

Laine (2009, 2) selvitti pro gradussaan kouluterveydenhoitajan roolia oppilaiden kanssa toimiessa sekä arvioi yhteistyötä oppilashuollon kanssa. Tutkimuksen kohdeyhmän muodostivat Suomen terveydenhoitajaliiton koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa toimivat terveydenhoitajat (N=284). Aineisto kerättiin postikyselynä kyselylomakkeella. Tutkimus analysoitiin tilastollisia menetelmiä käyttäen.

Tulosten mukaan kouluterveydenhoitajista 99 % arvioi oppilaan elämäntilanteen kokonaisuutena huomioidessaan ja arvioidessaan oppilaan terveystarpeita. Tutkimustuloksissa korostui erityisesti kouluterveydenhoitajien esille tuoma oppilaiden koko-

naisvaltainen hyvinvointi. Kouluterveydenhoitajat kokivat, että kouluterveydenhuollon palvelut ovat hyvin oppilaiden saatavissa. He pitivät itseään helposti lähestyttävänä ja pääsevät melko hyvin osallistumaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen. Tutkimustuloksista käy myös ilmi, että 99 % kouluterveydenhoitajista pitää tärkeänä kouluterveydenhoitajien ja kodin välistä yhteistyötä, jotta lasten ja nuorten hyvinvointia voidaan kehittää varhaisen puuttumisen kautta. Kouluterveydenhoitajat kokivat, etteivät pääse riittävästi tekemään yhteistyötä kodin kanssa. Oppilashuoltoryhmän työskentelyyn kouluterveydenhoitajat osallistuivat kiittävästi. Niin ikään kouluterveydenhoitajista 98 % osallistui oppilashuoltoryhmän kokouksiin. Kouluterveydenhoitajista 93 % arvioi oppilashuoltoryhmän kokoontuvan riittävän usein. Erilaisten kriisiohjelmien suunnitteluun osallistui 83 % terveydenhoitajista, mutta opetussuunnitelmien ja kodin ja koulun yhteistyön suunnitteluun terveydenhoitajat osallistuivat harvemmin. (Laine, 2009, 35.)

Kouluterveydenhoitajat arvioivat oma roolinsa työssään turvallisen aikuisen mallina merkittäväksi. Oppilashuollossa moniammatillista yhteistyötä kouluterveydenhoitajat tekivät lähes kaikkien toimijoiden kanssa. Oppilashuoltoryhmän työskentely ja opetussuunnitelmatyö kouluterveydenhoitajista toteutui melko hyvin. Kouluterveydenhoitajat arvioivat myös, että kouluterveydenhoitajien rooli lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämässä sekä ongelmien varhaisessa puuttumisessa on keskeinen. Heidän mukaansa kunnissa tulisi lisätä kouluterveydenhuollon mukaisia palveluita. Lisäksi tutkittua tietoa oppilashuollon palveluista ja toimivuudesta pitäisi lisätä. (Laine, 2009, 2.)

3.3. Terveydellisten olojen tarkastukset

Kouluyhteisön ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus ovat tärkeitä oppilaan terveyden edistämiseksi ja hyvinvoinnille sekä sitä kautta välillisesti edellytys oppilaan tulokselliselle oppimiselle (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013). Terveydenhuoltolaki ja kouluterveydenhuollon laatusuositus velvoittaa kouluterveydenhuoltoa valvomaan ja edistämään kouluyhteisön terveellisyttä ja turvallisuutta. Oppilaan terveelliseen ja turvalliseen opiskeluympäristöön kuuluvat muun muassa fyysisten työolojen, kuten sisäilman laadun, kalusteiden, sosiaalitulojen, säilytystilojen ja

koulun siivouksen asianmukainen taso huomioiminen. (Terveydenhuoltolaki 1326/2010; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.) Kouluyhteisön terveellisuuden ja turvallisuuden edistämiseksi terveydellisten olojen tarkastus tehdään joka kolmas vuosi. Tarkastusmenettelyistä ja aikatauluista sekä puutteiden seuraamismenettelyistä sovitaan kouluterveydenhuollon toimintaohjelman ja paikallisen opetussuunnitelman laatimisen yhteydessä. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Terveydenhuoltolain mukaisesti tarkastus kuuluu kouluterveydenhuollolle, terveydenhoitajalle ja koululääkärille. Kouluterveydenhuollon edustajien, rehtorin ja kiinteistön omistajan edustajan lisäksi tarkastukseen osallistuu monia muita tahoja. Tärkeä yhteistyökumppani tarkastuksessa on terveystarkastaja, koska oppilaiden fyysisen ympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden valvonta kuuluu kunnan terveys- ja suojeluviranomaisen tehtäviin. Vanhempien ja oppilaiden edustus on tärkeää tarkastusta tehtäessä. Heille annetaan mahdollisuus tuoda tiedossaan olevat kouluyhteisöön ja opiskeluympäristöön liittyvät epäkohdat ja muutostarpeet esiin tiedottamalla tulevasta kouluyhteisön ja opiskeluympäristön tarkastuksesta. Lisäksi vanhempainyhdistykset osallistuvat kouluissa koulun fyysisen ympäristön kehittämiseen. Tarkastuksessa todettujen puutteiden korjaamista on seurattava vuosittain. (Terveydenhuoltolaki 1326/2010.)

Turvallisuuteen liittyvissä tarkastuksissa, esimerkiksi turvallisuus- ja pelastussuunnitelmien päivityksessä, on tarkoituksenmukaista tehdä yhteistyötä paikallisen poliisin ja pelastustoimen kanssa. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että kaikilla kouluilla on turvallisuutta koskevat toimintaohjeet. (Terveydenhuoltolaki 1326/2010.)

Eurajoen kunnassa kouluterveydenhuolto ylläpitää kouluissa riittävää ensiapuvalmiutta ja ensiaputaitoja. Tapaturma- ja hätätilanteita varten jokaisella koululla on olemassa selkeät toimintaohjeet, niin että koulun muu henkilöstö osaa toimia, jos kouluterveydenhoitaja tai -lääkäri ei ole paikalla. Oppilaan terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi kouluyhteisön terveellisyys ja turvallisuus tarkastetaan joka kolmas vuosi. Tarkastuksessa mahdollisesti todettavien puutteiden korjaamista seurataan Eurajoen kouluissa vuosittain. (Eurajoki 2013.)

3.4. Suun terveydenhuolto

Suun terveystarkastukset/-tutkimukset suoritetaan neuvolatoiminnan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä ehkäisevän suun terveydenhuollon asetuksen pohjalta (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, 8 §). Oppilaille tehtävät määräaikaistarkastukset ovat perusta suun terveydentilan ja sen kehittymisen seuraamiseen sekä edistämiseen. Tarkastuksissa selvitetään suun terveydentila, purennan kehitys ja hoidon tarve sekä tehdään tarvittaessa henkilökohtainen suun terveystarkastus. Tarkoituksena olisi, että määräaikaistarkastukset tehtäisiin asetuksessa säädettyjä ajankohtina, koska se mahdollistaa oppilaan terveydentilan paikallisen, seudullisen ja kansallisen vertailun. (Asetus 338/2011, 8 §; Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013; Mäki ym. 2011, 162; Eurajoki 2013.)

Oppilaalle tehtävät suun määräaikaistarkastukset sisältävät suuhygienistin terveystarkastukset sekä tarpeenmukaiset hammaslääkärin terveystarkastukset. Hammaslääkärin tekemät terveystarkastukset kuuluvat oppilaalle tehtävän laajan terveystarkastuksen yhteyteen 1., 5. ja 8. vuosiluokalla. Lisäksi oppilaalle voidaan tehdä hammaslääkärin toimesta mahdolliset erikoisalakohtaiset suun tutkimukset. Oppilaalle tulee järjestää suun terveystarkastus jokaisella vuosiluokalla. Lisäksi 3. luokalla tehdään laajempi purennan seulonta. (Asetus 338/2011, 8 §; Mäki ym. 2011, 163–164; Eurajoki 2013.)

Oppilaalle, jolla on erityinen riski sairastua suusairauksiin, on järjestettävä tehostettu ehkäisevä suun terveydenhuolto ja yksilöllisesti määritellyt terveystarkastukset. Moniammatillisen yhteistyön kautta pystytään tunnistamaan ja puuttamaan oppilaan erityisen tuen tarpeeseen varhaisessa vaiheessa, ja järjestämään tarpeenmukainen tuki. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013; Eurajoki 2013.)

Ensimmäisen luokan tarkastuksessa korostetaan oppilaan omahoidon ja hyvien terveystapojen kehittymistä sekä seurataan pysyvien hampaiden puhkeamista ja purennan kehittymistä. Viidennen luokan tarkastuksessa kiinnitetään huomiota oppilaan ruokailu- ja makeankäyttötapoihin sekä suun puhdistamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään puhkeavien hampaiden hyvään puhdistukseen. Kahdeksannen luokan

tarkastuksessa huomioidaan oppilaan napostelutyypinen ruokailutapa sekä kiinnitetään huomiota tehokkaaseen suun puhdistukseen. Tarkastuksessa selvitetään myös purennan poikkeamat oikomishoidon tarpeen arviointia varten. (Asetus 338/2011, 8 §.)

Eurajoella ehkäisevän suun terveydenhuollon tavoitteena on edistää oppilaiden suun terveydenhoitoa, ehkäistä hammas- ja suusairauksia sekä toteuttaa varhaishoitoa (Eurajoki 2013). Hammashuolto tekee yhteistyötä koulun ja kouluterveydenhuollon kanssa. Yhteistyöllä on palveluissa tärkeä merkitys, jolla vahvistetaan ehkäisevien toimien toteutumista ja vaikuttavuutta. Yhteistyön toteutumistapoja koulussa ovat muun muassa hammashuollon teemapäivien järjestäminen sekä valistusten pito. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013; Eurajoki 2013.)

3.5. Salassapito

Terveydenhuollossa tehdään kirjauksia potilasasiakirjoihin, jotka koskevat muun muassa oppilaan terveydentilaa, sairautta, vammaisuutta sekä häneen kohdistuneita toimenpiteitä. Kaikkia terveydenhuollon potilasasiakirjoja koskee asiakirjasalaisuus, jonka mukaan asiakirjaa tai sen kopiota ei saa näyttää tai luovuttaa sivullisille. Nuoren kohdalla riittää hänen oma suostumuksensa, mikäli hän ikänsä ja kehitystasonsa perusteella on itse kykenevä päättämään asioistaan. (Oppilas- ja opiskelijahuollon opas 2013.)

Perusopetuslain 40 § 1 mom. mukaan koulun henkilökunta ja kouluterveydenhuollon edustajat eivät saa ilmaista sivullisille, mitä he ovat työssään saaneet tietää oppilaiden, henkilöstön tai heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta (Perusopetuslaki 628/1998).

Perusopetuslain 41 § 2 mom. määrittää oppilashuoltotyön tietojensaantioikeutta. Laki määrittelee, milloin oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on oikeus luovuttaa oppilaan asianmukaisen opetuksen järjestämiseksi välttämättömiä tietoja. Oppilashuoltotyöhön kuuluvalla henkilöllä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada oppilaan opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollonvi-

ranomaiselta, muulta sosiaalipalvelun tai terveydenhuollon ammattihenkilöltä. Lain 40 § 3 mom. nojalla oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta. Asianosaisen oma suostumus tietojen antamiseen syrjäyttää salassapitovelvollisuuden. (Perusopetuslaki 628/1998.)

Lain 40 § 4 mom. käsitellään oppilaan toiseen oppimisympäristöön siirtymistä koskevaa tietojensaantioikeutta. Mikäli oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän tämän lain mukaisesti järjestämään opetukseen tai toimintaan, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. (Perusopetuslaki 628/1998.)

Myös lastensuojelulaissa on määritelty oppilaan tietoja koskevaa lainsäädäntöä. Lain 25 § mukaan oppilaasta tulee tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli oppilaan kasvuympäristössä, kehityksessä ja/ tai suojelussa on puutteita. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Puutteita voidaan havaita oppilaalle tehtävien terveystarkastusten yhteydessä, jonka tekee terveydenhoitaja. Mahdollisten puutteiden ilmettyä terveydenhoitajan lisäksi asioita ruvetaan järjestämään yhteistyötahojen kautta. Tällöin salassa pidettävien tietojen antaminen kuuluu asianomaisille. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 §.) Eurajoen kunta toimii sosiaali- ja terveysalan salassapito asioiden noudattamisessa valtakunnallisten säädösten ja lakien mukaisesti (Eurajoki 2013).

4 OPPILASHUOLLON KÄSIKIRJAN LAADINNAN PERUSTEET

4.1 Käsikirjan ulkoasu

Oppilashuollon käsikirja on asiakirja, jolla määritellään oppilashuollon sisältöä ja joka sisältää ohjeistukset oppilashuollon toimintaperiaatteista. Käsikirja sisältää aina yhteiset sekä kuntakohtaiset oppilashuoltoon liittyvät asiat. Näitä asioita ovat: oppilashuollon tavoitteet ja toimintatavat, palvelujärjestelmän kuvauksen, kouluterveydenhuollon osuuden, oppilashuoltoryhmien toiminnan, oppilashuollon moniammatil-

lisen yhteistyön muodot sekä toimijat, nivelkohtien erityiset oppilashuollon tarpeet, salassapitoasiat sekä tiedonsiirtoasiat sekä oppimisen kolmiportainen tukimalli yleisen-tehostettu-erityinen tuki. (Oppilas- ja opiskelijahuollon opas 2013.) Eurajoen kunnassa oppilashuollon käsikirja sisältää lisäksi asioita turvallisesta koulusta. Siinä käsitellään oppilaan oppimisympäristöä, eri kurinpitokeinoja, kiusaamista, päihdekasvatusta sekä koulun vaara- ja kriisitilanteita. Eurajoen kunnassa tuodaan myös esille perusopetukseen valmistava opetus. Siinä on hyvin lyhyesti määritelty, mitä perusopetukseen valmistava opetus tarkoittaa ja millaisissa tilanteissa sellaista käytetään. (Eurajoki 2013.)

Käsikirja laaditaan asiakirjan vakioasettelun tavoin. Asiakirjojen vakioasettelu helpottaa asiakirjojen tuottamista ja muotoilua ja tekee niistä helpommin luettavia sekä antaa niille perusilmeen. Vakioasettelun ideana ovat seuraavat asiat: se sisältää määrättyt vähimmäistiedot asiakirjasta eli tunnistetiedot, se osoittaa tunnistetiedoille kiinteät paikat, joista ne on helppo löytää, se määrittelee A4- arkin pinnan käytön huolehtien tarpeellisista sivun muotoiluista sekä säätelee asiakirjojen ulkoasua yhtenäisemmäksi. (Korpela, 2008, 37.)

Asiakirjan vakioasettelua voidaan käyttää koko tekstissä tai osittain asiakirjan pituudesta riippuen. Asiakirja on tyypillisesti A4- arkeille tulostettu asiateksti, joka on laadittu määrättyyn tarkoitukseen. Se voi olla esimerkiksi moniammatillisen yhteisön laatima pöytäkirja. Pituudeltaan asiakirja voi olla vajaan sivun mittainen, kymmeniä sivuja tai pitempikin. Vakioasettelu sopii erityisesti rutiiniasiakirjoihin, joita tuotetaan ja käsitellään olennaisesti samanmuotoisina suurina määrinä. Nykyisin asiakirja on usein sähköisessä muodossa eli tiedostona, joka voidaan toimittaa eteenpäin muun muassa sähköpostitse. Sähköinen asiakirja voidaan laatia niin, että tulostettaessa siitä tulee paperiasiakirjan kaltainen. Tällaisiin asiakirjoihin voidaan soveltaa tekstin vakioasettelua. (Korpela, 2008, 38–39.)

Asiakirjat ovat tyypillisesti A4-kokoiselle paperille tulostettavia asiapitoisia esityksiä, kuten tiedotteita, esitteitä, tarjouksia, raportteja, muistioita ja kirjelmiä. Asiakirja voidaan lähettää myös sähköpostitse tai muutoin vastaanottajan tulostettavaksi tai suoran kuvaruudulta luettavaksi. Asiakirjat ovat yleensä aina mustavalkoisia. (Korpela, 2008, 11.)

Asiakirja kannattaa esittää lukijoille helppolukuisena ja miellyttävänä. Miellyttävä ulkoasu houkuttelee lukijaa lukemaan, luo myönteisen ennakoasenteen ja auttaa lukijaa säilyttämään kiinnostuksen asiakirjaa kohtaan. Hyvä ulkoasu tekee lukemisesta sujuvampaa ja auttaa usein tekstin oikeaan ymmärtämiseen. Asiallinen ja sääntöjen mukainen ulkoasu saa asiakirjan näyttämään luotettavalta. (Korpela, 2008, 11.)

Asiakirjan ulkoasussa olennaisia piirteitä ovat: sisällön jako sivuihin, sivun ylä- tai alareunassa olevat tunnistetiedot, niiden sijainti ja ulkoasu. Myös reunuksilla eli marginaaleilla sekä niiden muotoilulla työssä on merkitystä. Lisäksi työssä on merkitystä kappaleiden muodolla, kuten niiden erottaminen toisistaan, fonteilla eli kirjainlajeilla, korostuskeinoilla, kuten kursivoinnit ja lihavoit, kuvilla ja taulukoiden käyttö sekä niiden sijoittelu ja otsikot. (Korpela, 2008, 13.)

Asiakirjan muotoilu koostuu kolmesta perusasiasta: asiakirjapohjasta tai – mallista, jonka tulee sisältää tekstin asettelun ja tekstin fontit, oikeat menettelytavat tekstin kirjoittamisessa sekä ulkoasun mahdollinen viimeistely. Usein tekstin muotoilusta käytetään nimeä typografia. Nimeä käytetään siinä merkityksessä, jolloin siihen sisältyy myös tekstien muotoilua tietokoneen kuvaruudulla tai muussa näyttölaitteessa. Typografiaa harjoitetaan eri oloissa. Tässä työssä käytetään toimisto- ja verkkotypografiaa. Toimistotypografia tuottaa muun muassa kirjeitä, raportteja, lehtiä ja muita käyttötekstejä. Lukijakunta saattaa vaihdella. Välineinä ovat yleensä toimisto-ohjelmat, kuten Microsoft Office-ohjelmat. Verkkotypografia sen sijaan tuottaa verkkosivuja, jotka voivat olla www-sivuja tai intranet-sivuja. (Korpela, 2008, 13–15.)

Asiakirjassa on yleensä viisi tasoa. Ylin taso tarkoittaa fyysistä tapaa, jolla lukija kohtaa asiakirjan. Tällainen tapa voi olla esimerkiksi asiakirja, joka on liitetty sähköpostiviestin liitteeksi. Toisena tasona on asiakirjan ulkoasu. Kolmantena tasona on kieliasu eli kielellinen tekstin ilmaisu. Sen jälkeen neljäntenä tasona on jäsenitys eli tekstin looginen rakenne. Viimeisenä asiakirjan tasona on tekstin asiasisältö. Asiakirjojen ulkoasussa tärkeää on kiinnittää huomiota otsikoihin, etenkin pääotsikkoon. Lisäksi ensimmäinen tekstikappale on tärkeä. Myös korostetuilla teksteillä, tiivistelmällä sekä vakioteksteillä on merkityksensä asiakirjassa. (Korpela, 2008, 16–17.)

Fontit eli kirjainlajit antavat tekstille perusilmeen. Suosittuja fontteja asiakirjoissa ovat Times New Roman sekä Arial, koska ne ovat selkeitä ja ne sopivat otsikoihin, tekstin muotoiluun, taulukoihin ja kuvateksteihin. Fonttikokoa käytetään seuraavasti: Times New Roman, 12 ja Arial 10–12. Näitä fonttikokoja on helpointa lukea. Fontteista käytetään lisäksi mustaa väriä, sillä värit tekstissä heikentävät sen luettavuutta. (Korpela, 2008, 112–113, 118–120.)

Kun tekstinkäsittelyohjelmalla on laadittu asiakirja, usein se toimitetaan eteenpäin esimerkiksi sähköpostin liitteenä tai sijoitettavaksi verkkojulkaisuun. Tällaisessa tapauksessa menetetään suurin osa muotoiluista. Asiakirjojen siirtäminen tekstinkäsittelyohjelmasta toiseen on yleensä suoraviivaista, mutta käytännössä ongelmallista, koska eri tekstinkäsittelyohjelmilla on omat muotoilunsa. Asiakirjan siirtäminen kannattaa aloittaa tallentamalla se valmiiksi toisen ohjelman tunnistamaan muotoon. Useimmiten käytetään PDF- ja RTF- tallennusmuotoja, jotka on kehitetty juuri ohjelmien välistä siirtoa varten. Se säilyttää asiakirjan muotoilut ja on yleensä avattavissa millä tahansa tekstinkäsittelyohjelmalla. (Korpela, 2008, 183.)

4.2 Toiminnallinen opinnäytetyö opinnäytetyön menetelmänä

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen projekti. Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto ammattikorkeakoulun tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kehyksessä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Se voi olla eri alasta riippuen esimerkiksi ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohje, ohjeistus tai opastus. Se voi olla myös jonkin tapahtuman toteuttaminen. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9.)

Toiminnallista opinnäytetyötä tehtäessä työprosessi laaditaan vähitellen opinnäytetyöraportiksi. Toiminnallisen opinnäytetyön raportti on teksti, josta selviää mitä, miksi ja miten on tehty, millainen työprosessi on ollut sekä millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin on päädytty. Raportista ilmenee myös, miten prosessia, tuotosta ja oppimista arvioidaan. (Vilkka & Airaksinen 2003, 65.)

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu raportin lisäksi produkti eli tuotos, joka on usein kirjallinen. Produktilta vaaditaan toisenlaisia tekstuaalisia ominaisuuksia kuin opinnäytetyöraportilta. Kun raportissa selostetaan prosessia ja oppimista, produktin tekstissä puhutellaan sen kohde- ja käyttäjäryhmää. (Vilka & Airaksinen 2003, 65.) Tämän projektin tuotos on sähköinen oppilashuollon käsikirja.

4.3 Moniammatillisuus opinnäytetyön menetelmänä

Moniammatillisuudella tarkoitetaan eri ammattiryhmiin kuuluvien asiantuntijoiden työskentelyä yhdessä niin, että valta, tieto ja osaaminen jaetaan keskenään. Moniammatillisuus käsittää myös ryhmän tai organisaation välisen toiminnan ja vuorovaikutuksen, joilla pyritään yhteiseen tulokseen tai päämäärään. (Kontio, 2010, 8.) Tässä projektissa opinnäytetyöntekijä toimii yhtenä moniammatillisen työryhmän jäsenenä. Muita työryhmän jäseniä ovat Eurajoen alakoulun, Lapijoen koulun rehtori, Eurajoen keskustan alakoulun erityis-luokanopettaja, Eurajoen kunnan koulutoimen sosiaaliohjaaja, Eurajoen yhteiskoulun erityisopettajat, Eurajoen alakoulujen laaja-alainen erityisopettaja sekä Eurajoen ala-koulun, Huhdan koulun luokanopettaja.

Yhteistyö on prosessoitua toimimista työssä, vapaa-aikana sekä sosiaalisissa suhteissa yhteisten tavoitteiden eteen. Yhteistyössä tavoitteena on toimia niin, että yhteinen tavoite tunnistetaan ja saavutetaan mahdollisimman hyvin. Yhteistyössä korostuu myös sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus. Moniammatillisuuden kautta yhteistyöhön saadaan mukaan useita eri tiedon ja osaamisen näkökulmia, joita prosessoidun kokonaisuuden rakentaminen edellyttää. (Kontio, 2010, 8.)

Tehokkaan moniammatillisen yhteistyön tunnusmerkkejä ovat jaettu visio toiminnasta, selkeät tavoitteet, asiantuntevat jäsenet, hyvä vuorovaikutus ja yhteishenki, roolien ymmärtäminen sekä arvostaminen. Lisäksi huomioidaan tulosorientoituneisuus, selkeä ja puolueeton johto. Moniammatillisessa yhteistyössä tarvitaan osaamisen analyysia, yhteistä suunnittelua ja osaamisen johtamista, jotka kaikki edellyttävät yhteistä toimintaa. (Kontio, 2010, 9-10.)

5 PROJEKTIN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Projektin tavoitteiden asettaminen on tärkeä osa projektia. Tavoitteiden on oltava saavutettavia ja realistisia. (Paasivaara ym. 2008, 123.) Projektin tarkoituksena on laatia oppilashuollon käsikirja Eurajoen koulutoimelle. Projektin tarkoituksena on laatia käsikirja työvälineeksi niille, jotka lasten ja nuorten parissa työskentelevät. Käsikirja toimii työskentelypohjana, johon toimijat voivat tukeutua ja josta he voivat hakea eväitä oppilashuollon haasteita varten.

Oppilashuollon käsikirjan tavoitteena on parantaa ja ylläpitää eurajokelaisten lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä yhtenäistää perusopetuksen koulujen käytäntöjä opetuslain muutosten (642/2010) mukaisesti. Projektin tavoitteena on kehittää ja edistää oppilashuollon toimintaa Eurajoella.

Omina tavoitteina projektin laatimisessa on osata koota oppilashuollon käsikirja. Tavoitteenani on myös tuoda käsikirjassa selkeästi esille omia aihealueitani eli oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon sisältöä. Lisäksi tavoitteenani on projektin hallinnan osaaminen, moniammatillisen yhteistyön kehittäminen sekä käsikirjan hyödyntäminen terveydenhoitajan työssä.

6 PROJEKTIN SUUNNITTELU

Projektin ensimmäinen vaihe on aina sen tarpeen tunnistaminen (Paasivaara ym. 2008, 12). Tämän projektin idea on tilaajalähtöinen. Opinnäytetyöntekijä tarttui aiheeseen Eurajoen kunnan hyvinvointikoordinaattorin kautta. Opinnäytetyöntekijä perehtyi oppilashuoltoon liittyvään kirjallisuuteen ja aikaisempiin tutkimuksiin, joiden pohjalta totesi aiheen olevan tarpeellinen ja hyödyllinen. Projektin vetäjällä oli toiveena tuottaa selkeä oppilashuollon käsikirja oppilashuollon sisällöstä ja toiminnasta Eurajoen kunnassa käsikirjaa käyttäville tahoille.

Projekti on tavoitteiltaan selkeästi määritelty sekä aikataulutettu tehtäväkokonaisuus. (Paasivaara ym. 2008, 12). Tämä opinnäytetyö on kehittämishanke, jonka tarkoituksena on kehittää organisaatiota ja palveluita (Silfverberg 2007, 21–22). Projektin tavoitteiden saavuttamiseksi täytyy saada aikaan konkreettisia tuotoksia. Tällaisia tuotoksia voivat olla esimerkiksi erilaiset järjestelmät, toimintamallit, julkaisut, koulutusohjelmat ja osaselvitykset. (Silfverberg 2007, 86.) Toiminnallisen opinnäytetyön tuotos tulee aina kohderyhmän käytettäväksi (Airaksinen & Vilka 2003, 38).

6.1 Kohderyhmän kuvaus

Tämän opinnäytetyön kohdeorganisaationa on Eurajoen kunnan koulutoimi. Eurajoen kunnan koulutoimen ajatuksena on tarjota lapsille ja nuorille laadukas ja tasavertainen lakisääteiset velvoitteet täyttävä esiopetus ja peruskoulutus. (Eurajoen opetustoimi 2011.) Eurajoella toimii seitsemän alakoulun 1-6 luokkien koulua, joissa annetaan myös esiopetusta. Alakouluja ovat Huhdan koulu, Keskustan koulu, Kuivalahden koulu, Lapijoen koulu, Linnamaan koulu, Rikantilan koulu ja Sydänmaan koulu. Peruskoulun luokat 7-9 muodostavat Eurajoen yhteiskoulun. (Eurajoen opetustoimi 2012.)

Tämä opinnäytetyö kohdistuu Eurajoen kunnan kaikkien alakoulujen 1-6 luokkaa käyviin oppilaisiin sekä Eurajoen yhteiskoulun 7-9 luokkaa käyviin oppilaisiin. Opinnäytetyö kohdistuu myös koulujen henkilökuntaan. Kouluissa työskentelee opetus-, kasvatustalon- sekä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Henkilökuntaa kuuluvat myös siistijät ja ruokapalvelutyöntekijät. Lisäksi opinnäytetyön kohderyhmään kuuluvat oppilashuollon toimijat, jotka työskentelevät osana oppilashuoltoa. (Eurajoen opetustoimi 2013.)

6.2 Riski- ja resurssianalyysi

Projektityössä tulee käydä ilmi projektin aikana käytettävät resurssit. Resursseja voivat olla osallistuvat ihmiset, koneet, laitteet, ohjelmistot ja tilat. Resurssien käyttö tulee suunnitella tehtävittäin siten, että jokaiselle työtehtävälle löytyy oma tekijänsä. (Kettunen 2009, 106; Pelin 2011, 146.) Projektin henkilöresursseihin kuuluvat opin-

näytetyöntekijä, työryhmän jäsenet sekä Eurajoen kunnan kouluterveydenhoitajat ja suun terveydenhuollon henkilöstö. Henkilöresursseihin kuuluu myös Eurajoen kunnan tietotekniikasta vastaava henkilö. Lisäksi tulevat käsikirjan käyttäjät, kuten kouluterveydenhoitaja, koululääkäri, opettajat sekä projektia ohjaava opettaja kuuluvat henkilöresursseihin. Käsikirjan kirjoittamisessa käytän omaa tietokonetta kotona. Projektin rahoitukseen sisältyvät omat tulostuspaperit sekä tulostimen musteet ja autolla ajaminen työryhmän tapaamisiin.

Projektiin liittyy yleensä aina riskejä ja sitä kautta myös epäonnistumisen vaara. Riskit jaetaan tyypillisesti ulkoisiin riskeihin, kustannusriskeihin, aikatauluriskeihin, tekniikkariskeihin ja toiminnan riskeihin. Riskien hallinta on tärkeä osa projektia. Riskien hallinta koostuu riskien tunnistamisesta sekä analysoinnista, korjaavista toimista ja jatkuvasta seurannasta. (Paasivaara, Suhonen & Nikkilä 2008, 129–130.)

Tässä työssä ulkoiset riskit liittyvät työryhmän toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Kustannusriskeissä projektin laajuus pitää huomioida, ettei työ kasva liian suureksi. Aikatauluriskeissä voi tapahtua muutoksia koko työryhmän osalta ja työn tekemiselle sekä valmistumiselle aikataulu on tiukka, joten ne ovat riskejä työn onnistumisen kannalta. Työn henkilöstöresurssit voivat tapaamisissa vaihdella sekä epätarkat aikatauluarviot lisätä ongelmia työn laadinnassa. Tekniikkariskeissä huono tekniikka ja väärä ohjelmisto saattavat aiheuttaa ongelmia työn laadinnassa ja etenemisessä. Toiminnan riskeissä asioiden priorisointi, ongelmien ratkaisemattomuus sekä riittämätön viestintä työryhmässä saattavat aiheuttaa ongelmia työn tekemisessä.

6.3 Arviointisuunnitelma

Projektia voidaan arvioida koko projektin toteutuksen ajan. Projektissa arvioidaan projektin etenemistä, suunnittelua ja päätösvaiheessa toimintaa ja tuloksia. Projektin toiminnan aikaisella arvioinnilla seurataan projektin etenemistä tavoitteiden suuntaisesti, voidaanko asetetut tavoitteet saavuttaa. Hyödyllistä olisi myös arvioida projektia ja tuloksia projektin päätyttyä, jotta projektin tulosten käyttökelpoisuus voitaisiin havaita. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 127, 129, 131.)

Arvioinnissa voidaan käyttää sisäistä tai ulkoista arviointia tai molempia yhdessä. Sisäisessä arvioinnissa projektiorganisaatioon kuuluvat suorittavat arvioinnin suunnitelman mukaan. Menetelminä on itse- tai ryhmäreflektio. Ulkoisessa arvioinnissa arvioinnin tai sen osia siitä tekee joku ulkopuolinen. Menetelminä voi olla esimerkiksi arviointiraati tai vertaisarviointi. (Heikkilä ym. 2008, 128- 129.) Tämän kyseisen työn onnistumista arvioidaan projektin vetäjältä, työryhmän jäseniltä, koulutoimen johtajalta/ yhteiskoulun rehtorilta, yhteistyötahoilta sekä ohjaavalta opettajalta saatavan palautteen perusteella sekä opinnäytetyöntekijän itsearviolla. Opinnäytetyöntekijä pyytää palautetta projektin vetäjältä ja työryhmältä tavoitteiden saavuttamisesta, projektin etenemisestä sekä tuloksista. Oma arviointia opinnäytetyöntekijä tekee koko projektin ajan.

7 PROJEKTIN TOTEUTUS

Projektin toteutus voidaan aloittaa, kun projektisuunnitelma on valmis ja resurssit ovat kunnossa. Toteuttamisvaiheessa luodaan projektin tuotokset. (Paasivaara, Suho- nen & Nikkilä 2008, 132–133.) Tämän projektin tuotoksena syntyi sähköinen oppi- lashuollon käsikirja Eurajoen kunnan koulutoimelle.

7.1 Tuotoksen aikataulu

Yksi projektin lähtökohdista on aikataulu (Kettunen, 2009, 94). Projektissa aikataulu on välttämätön ja se konkretisoi projektin toteuttamisen. Aikataulun avulla pystytään seuraamaan projektin kulkua ja helpottamaan töiden jakamista. Aikataulua tehdessä päätetään aluksi projektin päättämisaikajankohta, jonka jälkeen pohditaan välitavoitteita. (Paasivaara ym. 2008, 126.) Tämän projektin tarkempi aikataulu on kuvattu työn lopussa olevassa liitteessä (Liite 3). Tämä opinnäytetyö oli tarkoitus saada valmiiksi marraskuussa 2013.

Tämä opinnäytetyöprosessi lähti käyntiin maaliskuussa 2012 aiheen valinnalla. Opinnäytetyöntekijä otti yhteyttä Eurajoen kunnan hyvinvointikoordinaattoriin, jon-

ka kautta työn tilaaja löytyi. Projektin vetäjä, Marja-Leena Heininen, etsi työryhmää ja henkilöä kokoamaan oppilashuollon käsikirjaa Eurajoen kunnan koulutoimelle. Tilaajan mukaan Eurajoen kunnalla oli tarvetta oppilashuollon käsikirjalle, koska sellaista Eurajoen kunnalla ei ole ennen ollut. Opinnäytetyöntekijän omaan ajatukseen tällainen työ toimi hyvin, koska sen kautta saisi projektille tuotoksen. Projektin vetäjän ja työryhmän myötä projektin kohdeorganisaatioksi tuli Eurajoen kunnan koulutoimi, joka käsittää Eurajoen kaikkien alakoulujen luokat 1-6 sekä Eurajoen yhteiskoulun luokat 7-9.

Opinnäytetyöntekijä piti opinnäytetyön aiheesta aihe-seminaarin toukokuussa 2012. Hän oli aihe-seminaariin hakenut tietoa opinnäytetyön aiheesta sekä toiminnallisen opinnäytetyön tekemisestä. Palavereja pidettiin tasaisesti parin kuukauden välein, jotta pystyttiin työryhmänä refleктоimaan työtä. Kesällä 2012 oli taukoa opinnäytetyön tekemisessä. Elo- lokakuussa 2012 opinnäytetyöntekijä laati projektisuunnitelmaa. Hän haki siihen tietoa toiminnallisen opinnäytetyön sisällöstä, omista käsikirjan aihealueista eli oppilashuollosta ja kouluterveydenhuollosta. Lisäksi hän perehtyi aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja muuhun kirjallisuuteen.

Opinnäytetyöntekijä piti projektin suunnitteluseminaarin marraskuussa 2012. Suunnitelmassa oli paranneltavaa, jota opinnäytetyöntekijä teki keväällä 2013. Samaan aikaan työryhmän kanssa laadittiin käsikirjan sisällyksen runko ja perehdyttiin omiin aihealueisiin. Opinnäytetyöntekijän projektisuunnitelma hyväksyttiin toukokuussa 2013. Projektisuunnitelman hyväksyi opinnäytetyön ohjaava opettaja sekä projektin vetäjä. Projektisuunnitelman hyväksymisen jälkeen allekirjoitettiin opinnäytetyösopimukset toukokuussa 2013.

Kesällä 2013 oli taukoa opinnäytetyön tekemisestä. Jälleen elokuussa työryhmän kesken kokoonnuttiin ja pidettiin palavereja käsikirjan aihealueiden valmistumisesta ja kokoamisesta. Nyt opinnäytetyöntekijä teki omia aihealueitaan valmiiksi ja odotti samaan aikaan muiden työryhmän jäsenten tuotoksia. Kun opinnäytetyöntekijä sai omat aihealueensa valmiiksi, hän rupesi kokoamaan työryhmäläisten lähettämiä tuotoksia.

Lokakuussa 2013 opinnäytetyöntekijä rupesi työstämään opinnäytetyöraporttiaan. Samaan aikaan käsikirjan kokoaminen oli vielä kesken, koska kaikki työryhmäläiset eivät olleet palauttaneet omia aihealueitaan. Marraskuun alussa 2013 opinnäytetyöntekijä sai koottua käsikirjan ja lähetettyä sen projektin vetäjälle. Hän lähetti käsikirjan edelleen Eurajoen koulutoimen johtajalle/ yhteiskoulun rehtorille hyväksyttäväksi. Opinnäytetyöntekijä sai opinnäytetyöraporttinsa valmiiksi marraskuussa 2013. Opinnäytetyöntekijä palautti opinnäytetyöraporttinsa 13.11.2013.

Aikaa työn tekemiselle oli alussa paljon. Ensimmäisellä tapaamiskerralla, maaliskuuhuhtikuussa 2012, alkoi projektin suunnittelu. Suunnitteluun käytettiin aikaa koko loppukevät ja kesällä käsikirjan laadinnasta pidettiin taukoa. Syksyllä 2012 palattiin taas käsikirjan laadinnan pariin. Suunnittelu työn sisällysluettelosta ja sisältöalueista jatkui edelleen pitkälle syksyyn. Opinnäytetyöntekijä piti suunnitteluseminaarinsa työstään marraskuussa 2012. Opinnäytetyöntekijäkään ei pitänyt kiirettä omien osuksiensa aloittamisella, koska työn kokonaissisällöstä ei ollut kunnan varmuutta ja käsikirjan osuukien laatijat vaihtuivat välillä.

Tammikuussa 2013 saimme vihdoinkin käsikirjan sisällysluettelon rungon valmiiksi. Sisällysluettelon rungon selkiinnyttyä keskityttiin omien osa-alueiden tiedonhakuun sekä teoriaosuuden tekoon. Opinnäytetyöntekijä halusi etsiä monipuolisempaa tietoa käsitteistä ja niiden sisällöistä, jotta se tukisi opinnäytetyötä. Olin aikaisemmin keväällä ollut yhteydessä Eurajoen kunnan kouluterveydenhoitajiin ja selvittänyt heidän kauttaan kouluterveydenhuollon osuutta Eurajoella. Pidimme silloin yhteistyöpalaverin. Sittemmin alkusyksystä olin yhteydessä Eurajoen kunnan suun terveydenhuoltoon. Suun terveydenhuollon toteutumisesta Eurajoen kunnassa otin selvää heidän kauttaan. Pidimme myös asian tiimoilta yhteistyöpalaverin. Opinnäytetyöntekijä paranteli suunnitteluseminaariaan kevään 2013 ajan. Tässäkin vaiheessa aikaa työn tekemiselle tuntui olevan edelleen paljon. Kesällä 2013 pidettiin myös taukoa käsikirjan laadinnasta.

Työryhmän kanssa pidimme alkusyksystä palavereja työn etenemisestä. Elokuussa 2013 ruvettiin kunnolla työstämään projektin omia osa-alueita. Opinnäytetyöntekijä paneutui oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon sisältöihin. Lisäksi päätettiin, että työryhmän jäsenet palauttavat opinnäytetyöntekijälle valmiit osuudet lokakuun alku-

puolella. Lisäksi sovittiin, että työn olisi pitänyt olla valmis aluksi lokakuun lopulla, mutta näin ei kuitenkaan käynyt. Käsikirjan sisällysluettelo muokkaantui lopulliseen muotoonsa vasta lokakuussa 2013 (Liite 1). Samaan aikaan työryhmän jäsenet rupe- sivat lähettivät minulle omia osa-alueitaan työstä vaihtelevaan tahtiin.

Käsikirjan osuuksia alkoi tulla lokakuussa. Käsikirjan kokoaminen aloitettiin sitä mukaan, kun osa-alueita saatiin valmiiksi. Käsikirjan koonnin yhteydessä opinnäyte- työntekijä viimeisteli vielä opinnäytetyönsä teoriaosuutta. Sain osuoksistani palautet- ta opinnäytetyöni ohjaavalta opettajalta sekä projektin vetäjältä, minkä jälkeen vielä parantelin työtäni. Korjausten jälkeen liitin käsikirjaan omat osuuteni työstä eli oppi- lashuollon ja kouluterveydenhuollon sisällöt (Liite 2). Marraskuun alussa 2013 käsi- kirja koottiin kokonaisuudessaan yhteen. Silloin kirjoitin myös opinnäytetyörapor- tin valmiiksi sekä lähetin käsikirjan kootun version projektin vetäjälle. Opinnäytetyö- raportti palautettiin ohjaavalle opettajalle 13.11.2013. Opinnäytetyöntekijä olisi pys- tynyt palauttamaan oman osuutensa ohjaavalle opettajalle, jo aikaisemmin, mikäli aikataulu heti projektin alussa olisi laadittu erilaisesti. Pitkät tauot käsikirjan laadin- nan välissä kostautuivat ajan kuluessa, koska työn tekemistä venytettiin viimeiseen saakka.

7.2 Tuotoksen kuvaus

Toiminnallisen opinnäytetyön lopullisena tuotoksena on aina jokin konkreettinen tuote (Vilka & Airaksinen, 2003, 51). Sen vuoksi myös raportoinnissa on käsiteltä- vä konkreettisen tuotoksen saavuttamiseen käytettyjä keinoja (Vilka & Airaksinen, 2003, 51). Tässä projektissa konkreettinen tuote on oppilashuollon käsikirja.

Oppilashuollon käsikirjasta laadittiin sähköinen versio Eurajoen kunnan internetsi- vulle. Käsikirjan sivujen määrä oli n. 70 sivua. Käsikirja tehtiin osittain Microsoft Word-ohjelmalla ja osittain Microsoft Office- ohjelmalla, koska työryhmän jäsenillä oli eri tekstinkäsittelyohjelmat kotonaan. Teksti kirjoitettiin fontilla 12 ja kirjasinlaji- na oli Arial. Työssä käytettiin kyseisiä fontin asetuksia, koska niitä on helppo ja sel- keä lukea ja helppo muotoilla eri tekstinkäsittelyohjelmissa.

Hankaluutta käsikirjan osa-alueiden koonnissa tuotti se, että työryhmän jäsenet olivat käyttäneet eri tekstiohjelmia, asetuksia ja asetteluja, jolloin koko teksti piti käydä kokonaisuudessaan läpi ja muokata. Lisäksi käsikirjaa ei pystynyt kerralla kokoamaan, koska työryhmän jäsenet palauttivat omia osioitaan eri aikaan. Opinnäytetyöntekijä odotti jokaisen työryhmän jäsenen osioita ja muokkasi koko käsikirjan sisällön lopuksi niin, että se noudatti yhtä tekstinkäsittelyohjelmaa ja asetteluja. Lisäksi opinnäytetyöntekijä muutti tekstin RTF- ja PDF- muotoon, jotta käsikirja oli kaikille hyvin luettavissa.

Oppilashuollon käsikirja viedään sähköisenä versiona Eurajoen kunnan internetsivulle. Käsikirja muokataan internetsivulle palveluvalikoksi, jossa on käsikirjan pääotsikot. Pääotsikoiden alta avautuvat pääotsikkoa koskevat tekstit sekä niihin liittyvät yhteystiedot. Käsikirjan muuta ulkoasua tullaan vielä muokkaamaan samalla, kun palveluvalikko käsikirjasta laaditaan. Ulkoasussa tulee olemaan myös värejä sekä kuva/ kuvia. Palveluvalikon laatimisesta sekä käsikirjan ulkoasun muokkaamisesta vastaa Eurajoen kunnan tietotekniikkavastaava Marita Sundqvist.

Tuotoksen tekstissä tulee käyttää kohderyhmää puhuttelevaa ja sisällön kannalta tarkoituksenmukaista kirjoitustyyliä. Siinä tulee ottaa huomioon kohderyhmän ikä, asema ja tietämys aiheesta. (Vilka & Airaksinen 2003, 129.) Oppilashuollon käsikirjan sisältö käsittelee oppilashuollon sisältöä kokonaisuudessaan. Käsikirjan laatimissani osuuksissa käsitteelin oppilashuoltoa ja kouluterveydenhuoltoa. Työn alussa tuon esille, mitä oppilashuolto on ja mistä oppilashuolto koostuu. Sitä seuraavat oppilashuoltoa ohjaavat lait, asetukset sekä periaatteet, jotka luovat pohjan oppilashuololle ja sen toteutumiselle. Sen jälkeen tekstissä tuodaan selkeästi esille oppilashuollon tavoitteet ja tehtävät. Sen jälkeen on kattavammin tietoa kouluterveydenhuollon sisällöstä. Alussa määrittelen kouluterveydenhuollon tarkoitusta sekä kouluterveydenhuoltoa ohjaavia lakeja, suosituksia ja asetuksia. Sitten tuon esille, mitä kouluterveydenhuollon toiminta pitää sisällään. Siihen kuuluvat asiat terveystarkastuksista, terveystarkastuksesta, terveydellisten olojen tarkastuksista, suun terveydenhuollosta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon salassapidosta.

Omien aihealueideni lisäksi oppilashuollon käsikirjan alkuosa käsittelee tärkeää tietoa oppilashuollon toimijoista ja palveluista koulussa. Kouluterveydenhuolto- osuu-

den jälkeen seuraavat oppilashuollon yhteistyötahot. Käsikirjassa on oma lukunsa kodin ja koulun väliselle yhteistyölle, koska sillä on merkittävä osuus oppilashuollon toteutumisessa. Näiden lisäksi käsikirjan alkuosassa kuvataan vielä lyhyesti oppilashuoltoryhmän sisältöä.

Näiden jälkeen loppuosa käsikirjasta keskittyy oppilaan oppimista tukeviin asioihin. Ensimmäisenä niistä on oppimisen tuki, jossa käsitellään oppilaan eri tuen muotoja sekä niitä koskevia pedagogisia asiakirjoja ja niiden käsittelyä. Seuraavana on turvallinen koulu. Siinä käsitellään oppilaan oppimisympäristöä, eri kurinpitokeinoja, kiusaamista, päihdekasvatusta sekä koulun vaara- ja kriisitilanteita. Nivelvaiheyhteistyössä käsitellään melko laajasti oppilaan etenemistä vaihe vaiheelta aina varhaiskasvatuksesta koulutuksen toiselle asteelle. Sitten on vuorossa perusopetukseen valmistava opetus. Siinä on hyvin lyhyesti määritelty, mitä perusopetukseen valmistava opetus tarkoittaa ja millaisissa tilanteissa sellaista käytetään. Käsikirjan lopussa on tärkeää asiaa oppilashuollon rekistereistä sekä arkistoinnista. Lisäksi jokaisen aihealueen lopussa on aihealueeseen liittyvien yhteys henkilöiden yhteystiedot.

8 PROJEKTIN ARVIOINTI

Opinnäytetyön kokonaisuuden arviointi on osa oppimisprosessia. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ensimmäinen arvioinnin kohde on työn idea, johon kuuluu aihepiirin, idean tai ongelman kuvaus, asetetut tavoitteet, teoreettinen viitekehys, tietoperusta sekä kohderyhmä. On hyvä saada palautetta tavoitteiden saavuttamisen arviointiin oman arvioinnin tueksi kohderyhmältä, jotta arvio ei jäisi subjektiiviseksi. Toinen keskeinen arvioinnin kohde on työn toteutustapa, johon katsotaan kuuluvan keinot tavoitteiden saavuttamiseksi ja aineiston kerääminen. Arvioinnin ytimessä ovat tuotoksen idea, tavoitteiden saavuttaminen sekä tuotoksen sisällön että ulkoasun arvioitu toimivuus. (Vilka & Airaksinen 2003, 154–161.)

Tätä projektia arvioidessa käytettiin hyväksi opinnäytetyöntekijän itsearviointia, projektin vetäjän, Marja-Leena Heinisen, työryhmän, yhteistyötahojen sekä opinnäyte-

työn ohjaavan opettajan arviointia. Opinnäytetyöntekijä toteutti itsearviointia koko projektin ajan. Eurajoen koulutoimen johtaja/ yhteiskoulun rehtori arvioi käsikirjan koonnin jälkeen käsikirjaa kokonaisuudessaan ja hyväksyi käsikirjan ennen sen virallista julkaisemista Eurajoen kunnan internetsivulla.

Opinnäytetyön työstövaiheessa sekä opinnäytetyön valmistuttua kävimme reflektointia projektin vetäjän ja työryhmän sekä muiden osapuolten kesken käsikirjan laatimisesta. Projektin vetäjän ja työryhmän kanssa refleктоimme jokaisella tapaamiskerralla työtä sekä yksilöllisesti että ryhmän kesken. Käsikirjan hyväksyminen tapahtuu koulutoimen johtajan/ yhteiskoulun rehtorin toimesta. Kun käsikirja on hänen toimestaan hyväksytty, käymme vielä työryhmän kanssa käsikirjan kokonaisuudessaan läpi ja arvioimme työn vaatimusten täyttymistä, tavoitteiden saavuttamista, käytökelppoisuutta sekä hyödynnettävyyttä. Sähköistä käsikirjaa, sen palveluvalikkoa sekä käsikirjan ulkoasua arvioivat käsikirjan käyttäjät.

Oman osuuteni arviointia oppilashuollon käsikirjasta käytiin läpi työryhmän kesken käsikirjan työstövaiheessa. Palavereissa keskustelimme oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon osuudesta käsikirjassa. Kävimme läpi oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon sisältöä. Työryhmän kanssa sovimme, että laadin itsekseni kouluterveydenhuollon osuuden käsikirjaan ja otan yhteyttä kouluterveydenhuollon osuuteen liittyviin yhteistyötahoihin, kuten kouluterveydenhoitajiin ja suun terveydenhuollon asiantuntijoihin. Heiltä saaman palautteen mukaan muokkasin kouluterveydenhuollon sisältöä käsikirjaan sopivaksi Eurajoen kunnan osalta. Oppilashuollon muuhun sisältöön sain apua työryhmän jäseniltä. Omien osuuksieni valmistuttua lähetin ne projektin vetäjälle, joka kävi asiasisällöt läpi ja esitti korjausehdotuksia osuuksiini. Korjausten jälkeen sain vielä kirjallista ja suullista palautetta kokonaisuudessaan työryhmältä osuuksistani. Heidän mielestään osuuteni oppilashuollosta oli napakka, selkeä ja ydinasiat sisältävä kokonaisuus käsikirjaan. Kouluterveydenhuollon osuudesta antoivat palautetta, että se oli kattava ja melko pitkäkin. Palautteen saamisen jälkeen tiivistelin kouluterveydenhuollon osuutta ja lähetin osuuteni käsikirjasta opinnäytetyön ohjaavan opettajan arvioitavaksi. Sain ohjaavalta opettajalta täsmennys- ja korjausehdotuksia vielä osuuksiini. Niiden muutosten jälkeen osuuteni olivat valmiit ja liitin osuudet käsikirjaan.

8.1 Tuotoksen arviointi

Oppilashuollon käsikirjasta tuli sisällöllisesti suunnitelmien mukainen. Käsikirjasta tuli kokonaisuudessaan kattava ja pääasiat sisältävä asiakirja. Minulla oli tekstien yhdistelyvaiheessa asetusten ja asettelujen kanssa haastetta, mutta aikaisemmalla tekstinkäsittelykokemuksella tekstin muokausvaiheesta selvitettiin. Kokosin yhteen työryhmän laatimat käsikirjan osa-alueet. Seuraavaksi käsikirja viedään sähköisenä versiona Eurajoen kunnan internetsivulle, jonne käsikirjasta laaditaan vielä erikseen palveluvalikko. Palveluvalikon tarkoituksena on selkiyttää ja nopeuttaa käsikirjan käyttöä.

Koin haasteeksi tuottaa/ koota käsikirja, josta minulla ei ollut aikaisempaa kokemusta. Aluksi piti hyvin paneutua oppilashuollon sisältöön jo ennen työn suunnitteluvaihetta. Aluksi oli vaikea löytää juuri oppilashuoltoa koskevaa tietoa, koska tutkimuksia aiheesta oli vähän ja käsikirjan runko ei ollut vielä hahmottunut. Työryhmän kanssa pidettyjen palaverien aikana käsikirjan runko rupesi hahmottumaan ja omiin aihealueisiin löytyi tietoa.

Kenelläkään työryhmän jäsenellä ei ollut aikaisempaa kokemusta oppilashuollon käsikirjan käytöstä, koska sellaista ei ollut vielä Eurajoen kunnassa. Projektin vetäjällä ja muilla työryhmän jäsenillä oli kuitenkin paljon tietoa oppilashuollon sisällöstä, koska he ovat oppilashuollon toimijoita. Jouduin tekemään kovan työn aiheen sisäistämiseksi, mutta sain paljon hyviä neuvoja ja vinkkejä sisällön kokoamiseen.

Oppilashuollon käsikirjan sisältöä muokattiin ja korjailtiin projektin edetessä. Käsikirja lopullinen, kirjallinen versio valmistui vasta marraskuun 2013 alussa. Käsikirja pitäisi nyt olla hyvin kohdennettu sen käyttäjille ja Eurajoen koulutoimelle. Projektin vetäjän ja työryhmän mielipide työstä oli, että kun käsikirja on saatu sähköiseen muotoon eli lopulliseen muotoonsa, siitä voidaan laatia internettiin palveluvalikko, jonka jälkeen käsikirja tulee olemaan heidän työvälineensä, josta on varmasti hyötyä käytännön työssä.

8.2 Projektin etenemisen arviointi

Opinnäytetyön tekeminen oli kokonaisuudessaan vaativa ja haastava prosessi. Työ lähti hyvin käyntiin ja työn teko sujui aluksi jouhevasti. Suunnitteluseminaarivaiheessa ja sen jälkeen työn tekeminen pysähtyi joksikin aikaa, koska tekemistä ja tiedonhakua oli paljon ja se vaati paljon työn tekijän aikaa ja huomiota muiden tehtävien ja projektien rinnalla. Alkusyksystä 2013 työ lähti taas pikku hiljaa etenemään ja vauhti loppua kohden kiihtyi, koska työryhmän kanssa olimme jo jäljessä suunnitellusta aikataulusta.

Olen oppinut paljon projektityöskentelystä. Lisäksi omalta kannaltani opinnäytetyötä oli mukava tehdä, koska tiedän, että työ on hyödyllinen myös jatkossa, koska opinnäytetyö oli työelämälähtöinen. Tiedonhakeminen eri lähteistä sekä kriittisyys lähteiden käytössä on nyt kehittynyt. Työn teossa tuli paneuduttua myös erilaisiin tietokantoihin, joita tuli osaksi hyödynnettyä työssä.

Opinnäytetyön aihe ei ollut itse keksimäni, vaan aiheita haettiin jonkin aikaa. Kun sopiva aihe osui kohdalle, aihe vaikutti alusta asti mielestäni mielenkiintoiselta ja sitä kautta työtä oli mukava tehdä loppuun saakka. Aineistoa työn aiheeseen liittyen löytyi jonkin verran. Hankalinta työssä oli kuitenkin omissa aihealueissa pysyminen sekä teoriaosuuden tiivistäminen. Tiedonhakuvaiheessa piti olla jo selkeä visio siitä, mitä asioita omiin aihealueisiin on tarpeellista laittaa ja miten asiasisällöt tulee jaotella. Aiheeseen olisi myös päässyt helpommin sisälle, mikäli aiheesta olisi löytynyt paremmin tutkittua tietoa käsikirja toimivuudesta. Käytännön työn kautta olisi ollut hyvä saada tietoa käsikirjan toimivuudesta ja hyödynnettävyydestä.

Haasteena opinnäytetyön tekemisessä oli se, että toiminnallisesta opinnäytetyöstä ei ollut minkäänlaista kokemusta ja siihen liittyvistä teoriaopinnoista oli jo minun kohdallani ehtinyt kulumaan aikaa. Näin ollen asioita oli päässyt unohtumaan ja asioita piti kertailla niin kirjallisuudesta kuin opinnäytetyön ohjaavalta opettajaltakin. Mikäli aihe olisikin ollut eri, olisin todennäköisesti tehnyt tutkimuksellisen opinnäytetyön, mutta jälkepäin ajatellen toiminnallinen opinnäytetyö sopi minulle hyvin.

Opinnäytetyössä olen tyytyväinen siihen, että projektille laadittu suunnitelma toteutui miltei suunnitellulla tavalla aikataulua lukuun ottamatta. Yhteistyö projektin vetäjän sekä työryhmän kanssa oli alusta alkaen sujuvaa ja luontevaa. Myös projektin vetäjä ja työryhmä kertoivat arvioinnissa, että yhteistyö sujui ongelmitta. Projektin vetäjä ja työryhmä olivat tyytyväisiä siihen, että työ oli sisällöltään ymmärrettävää ja ammattimaista. Työryhmän jäsenet toivat esille, että jokainen keskittyi työhön ammattimaisesti ja, että työhön saatiin kaikki suunnitellut asiat. Työskentelyssä oli tiukka aikataulu, mutta viivästyksistä huolimatta työ saatiin valmiiksi marraskuun 2013 loppuun mennessä. Projektin vetäjä ja työryhmä antoivat palautetta minulle, että minulla oli hyvä työote koko työskentelyn ajan, halukkuutta palautteen saamiseen työstäni sekä uuden asian oppimisen halua. Näiden palautteiden avulla olen pyrkinyt kehittämään käsikirjan omia aihealueitani mahdollisimman kattaviksi.

Tiedonlähteiden valinnassa kuuluu kiinnittää huomiota lähteiden auktoriteettiin ja tunnettavuuteen, lähteen ikään ja laatuun sekä siihen, mikä on lähteen uskottavuuden aste. Tunnetun ja asiantuntijaksi tunnustetun tekijän tuore ja ajankohtainen lähde on yleensä hyvä valinta. Mikä työn kannalta on mahdollista, tulisi suosia alkuperäisiä julkaisuja eli ensisijaisia lähteitä. Toissijaiset lähteet ovat joka tapauksessa ensisijaisen lähteen tulkintaa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 72.)

Opinnäytetyössä käytetty kirjallisuus on vaihtelevaa. Osa lähteistä on tuoreita ja osa melko vanhojakin. Toisaalta aihetta on tutkittu melko vähän ja löydettyistä vanhemmista lähteistä ei kaikista ole olemassa uudempia versioita. Lähteiden valinta ja käyttö liittyy olennaisena osana projektin luotettavuuteen ja siihen on työtä tehdessä pyritty kiinnittämään huomiota. Opinnäytetyöprojektissa käytetyt lähteet on valittu huolella. Työssä käytetyt lähteet ovat mahdollisimman tuoreita, pyrkimyksenä oli käyttää pelkästään alle 5 vuotta vanhoja lähteitä. Projektityön laatimiseen liittyvä aineisto on työssä vanhempaa lähteistöä. Opinnäytetyössä käytettiin paljon hyödyksi erilaista lähdeaineistoa, kuten alan kirjallisuutta, tutkimuksia sen verran, mitä löytyi, oppikirjoja, lakitekstejä sekä internetlähteitä. Käytetyistä lähteistä selkeästi suurin osa on alkuperäislähteitä. Lähdeviitteiden merkintään on projektissa kiinnitetty huomiota ja näin ollen pyritty välttymään plagioinnilta.

Opinnäytetyön lopputulos oli melko hyvin onnistunut. Opinnäytetyössä näkyvät projektin vaiheet. Työstä olisi kuitenkin tullut viimeistellympi sekä osaltaan sisällökkäämpi, mikäli opinnäytetyöntekijä olisi ruvennut tekemään työtä aikaisemmin, koska nyt työn loppuvaiheessa työn valmistumisella oli kiire. Opinnäytetyöntekijä olisi silloin paneutunut asiasisältöihin vielä paremmin ja pyytänyt myös arviota työstä kohderyhmältä, jonka kautta olisi kehittänyt työtä kattavammaksi.

8.3 Tavoitteiden saavuttamisen arviointi

Projektille asetetut tavoitteet saavutettiin melko hyvin. Oppilashuollon käsikirja valmistui, vaikka suunnitelmat sen laatimisesta muuttui hieman työstövaiheen aikana ja aikataulu työn valmistumiseen venyi hieman aiottua pidemmälle. Eurajoen kunnan koulutoimi ottaa käsikirjan käyttöönsä, kun se on saatu palveluvalikkona Eurajoen kunnan internetsivuille. Projektin vetäjän sekä työryhmän muiden jäsenten mukaan oppilashuollon käsikirjasta tulee olemaan heille ja muille sen käyttäjille hyötyä käytännössä. Projektin vetäjän arvion mukaan käsikirja on sisällöltään selkeä ja riittävän kattava, joten näin ollen tulevat käsikirjan käyttäjät saavat siitä tarvittavat tiedot oppilashuollosta ja sen toiminnasta.

Toisena tavoitteena oli, että oppilashuollon käsikirja parantaisi ja ylläpitäisi eurajokelaisten lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä yhtenäistäisi perusopetuksen koulujen käytäntöjä opetuslain muutosten (642/2010) mukaisesti. Tätä tavoitetta oli hieman hankala arvioida, koska käsikirja ei ole ollut vielä käytössä. Kun käsikirja on otettu käyttöön, tulisi tätä tavoitetta arvioida uudelleen.

Kolmantena tavoitteena oli, että projekti kehittäisi ja edistäisi oppilashuollon toimintaa Eurajoella. Asia on varmasti näin, mutta tätäkin tavoitetta oli tässä vaiheessa vaikea konkreettisesti arvioida. Toisaalta projektin vetäjä sekä työryhmän muut jäsenet sanoivat, että käsikirjasta tulee olemaan heille ja muille sen käyttäjille hyötyä heidän käytännön työssään, joten en epäile ettei käsikirja kehittäisi ja edistäisi jatkossa oppilashuollon toimintaa Eurajoella. Varman tiedon näiden jälkimmäisten tavoitteiden saavuttamiseksi olisikin, että tätä projektia jatkettaisiin ja sitä kautta arvioitaisiin sen hyödynnettävyyttä ja käytettävyyttä, kun käsikirja on ollut jonkin aikaa käytössä.

Henkilökohtaiset tavoitteeni saavutin hyvin. Omina tavoitteinani projektin laatimisessa oli osata koota oppilashuollon käsikirja. Tavoitteenani oli myös tuoda käsikirjassa selkeästi esille omia aihealueitani eli oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon sisältöä. Lisäksi tavoitteitani olivat projektin hallinnan osaaminen, moniammatillisen yhteistyön kehittäminen sekä käsikirjan hyödyntäminen terveydenhoitajan työssä. Käsikirja oli vaikea koota, koska siitä ei ollut aikaisempaa kokemusta. Käsikirjan omissa osuuksissa toin mielestäni hyvin esille oppilashuollon sisältöä sekä kouluterveydenhuollon sisältöä osana oppilashuoltoa. Kouluterveydenhuollon osuutta työssä on ehkä liiankin paljon. Sitä olisi voinut tiivistää. Sain kokonaisvaltaisen käsityksen projektityöstä ja opin projektityöskentelyn perusteet. Projektin aikana paneuduin projektityöskentelyä koskevaan kirjallisuuteen, ja projektikirjallisuutta on paljon työn lähdekirjallisuudessa. Työn edetessä palautui mieleen aikaisemmin käsitellyt asiat projektityöskentelystä.

Kehityin moniammatillisen työryhmän jäsenenä sekä yhteistyö- ja ryhmätyötaidoissani. Opinnäytetyöntekijä ei toiminut projektivetäjänä vaan työtä tehtiin tasavertaisessa yhteistyössä työryhmän kesken. Projektin vetäjän ja työryhmän lisäksi moniammatillista yhteistyötä tuli tehtyä Eurajoen kunnan kouluterveydenhoitajien, suun terveydenhuollon henkilöstön sekä koulujen henkilökunnan kanssa. Moniammatillisesta yhteistyön harjoittamisesta oli varmasti hyötyä tulevaisuuden työtä ajatellen. Mikäli tulevaisuudessa tulen työskentelemään kouluterveydenhuollossa, on varmasti oppilashuollon käsikirjasta hyötyä käytännön työssä. Opinnäytetyö päättyy, kun raportointiseminaari on pidetty.

8.4 Riskien ja resurssien hallinta

Työn resurssit olivat suhteellisen hyvin suhteutettu työhön nähden. Pystyin toteuttamaan projektin yhtenä moniammatillisen työryhmän jäsenenä, ja työ oli mitoitettu sopivaksi yhdelle tekijälle, niin että opinnäytetyön vaatimukset täyttyivät. Koko käsikirjan muokkaus ei jäänyt yksin minun harteilleni, vaan palveluvalikon laatiminen sekä ulkoasun muokkaaminen jäi tietotekniikasta vastaavan tekijän vastuulle. Työn

henkilöresursseihin kuului projektin ohjaava opettaja, jolta sain paljon ohjausta projektin valmistumiseen liittyen.

Taloudelliset resurssit eivät paisuneet projektin aikana, joten tavoite taloudellisten resurssien hallinnasta toteutui. Taloudelliset kulut syntyivät autolla ajamisesta palaveriin sekä tulostusmateriaaleista. Aikatauluriskeiltä ei projektin vetäjä, työryhmä enkä minä pystynyt koko projektin ajalta välttymään. Työn valmistuminen venyi suunniteltua ajankohtaa pidemmälle sekä koko työryhmään että minuun liittyvien syiden vuoksi.

8.5 Projektin jatkuminen sekä keskeiset ideat ja ajatukset

Opinnäytetyöprojektin koko idea pohjautui Eurajoen kunnan oppilashuollon toiminnan kehittämiseen ja edistämiseen. Sen kautta tavoitteena oli parantaa ja ylläpitää eurajokelaisten lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä yhtenäistää perusopetuksen koulujen käytäntöjä. Tuotos kohdistui Eurajoen kunnan koulutoimessa työskenteleviin tahoihin, jotka tekevät työtä lasten/ nuorten parissa, ja jotka tarvitsevat tukea kokonaisvaltaiseen oppimiseen.

Opinnäytetyölle asetetut tavoitteet saavutettiin kaiken kaikkiaan hyvin. Aiheena opinnäytetyö oli ajankohtainen, koska koulujen yhtenäiset käytännöt auttavat lasten/ nuorten parissa työskenteleviä toimimaan oikein ja edistämään lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia. Kirjallisuutta aiheeseen liittyen löytyi melko hyvin, mutta tutkimuksia juuri kyseiseen aiheeseen liittyen löytyi erittäin huonosti. Suunnitteluvaiheessa löytyi vain yksi tutkimus, joka vastasi työn aihetta.

Projektin jatkokehittämistyönä voisi arvioida oppilashuollon käsikirjan hyödynnettävyyttä sekä toimivuutta käytännön työssä. Sen perusteella kaikki oppilashuollon toimijat kykenisivät yhtenäiseen työskentelyyn oppilashuollon toiminnan kannalta. Sen perusteella huomattaisiin myös käsikirjassa mahdolliset epäkohdat ja/tai lisättävät asiat. Opinnäytetyöntekijänä toivoisin myös, että tulevaisuudessa olisi enemmän tutkittua tietoa käsikirjan sisällöstä ja sen toimivuudesta.

LÄHTEET

Eurajoki 2013. Kasvatus- ja opetustoimi. Eurajoen kunnan www-sivut. Viitattu 16.9.2013. http://www.eurajoki.fi/html/fi/opetus_ja_koulutus.html

Eurajoki 2013. Voi hyvin Eurajoella hanke. Eurajoen kunnan www-sivut. Viitattu 13.9.2013. http://www.eurajoki.fi/html/fi/voi_hyvin_eurajoella.html

Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M., Hastrup, A. Wallin, M. & Pelkonen, M. 2012. Laaja terveystarkastus, ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon. Opas 22. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print- Tampereen yliopistopaino Oy.

Heikkilä, A., Jokinen, P. & Nurmela, T. 2008. Tutkiva kehittäminen. WSOY. Helsinki.

Henkilötietolaki (523/1999). Viitattu 18.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

Honkanen, E. & Suomala, A. 2009. Oppilashuollon käsikirja. Helsinki: Tammi. Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013. Eurajoen kunnan www-sivut. Viitattu 16.9.2013.
http://www.eurajoki.fi/attachments/gallery/Eurajoen_lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma.pdf (tulossa päivitetty versio)

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

Kansanterveyslaki (66/1972). Viitattu 4.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>

Kettunen, S. 2009. Onnistu projektissa. Helsinki. WSOY.

Kontio, M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. TUKEVA- hanke. Oulu. Viitattu 26.5.2013. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/99678721-328a-49f8-b1cb-495bf4215ff8>

Korpela, J. 2008. Työelämän asiakirjat. Asettelu, tyyli & typografia. Porvoo. WSOY.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto 2013. Viitattu 2.11.2013.
<http://www.ksthky.fi/avohoidonpalvelut/koulu-jaopiskeluterveydenhuolto>

Kunta 2013. Viitattu 10.11.2013.
<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/terveyspalvelut/terveyskeskus/Kouluterveydenhuolto/Sivut/default.aspx>

Kuntalaki (365/1995). Viitattu 18.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>

Laine, S. 2009. Kouluterveydenhoitajien arvioita oppilashuoltotyön toteutumisesta kouluterveydenhuollossa. Pro gradu- tutkielma. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Viitattu 5.11.2012, s.32. <https://tyrni.amkit.fi/vwebv/holdingsInfo?searchId=657&recount=10&recPointer=9&bibId=103473>

Lastensuojelulaki (417/2007). Viitattu 1.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun käsikirja 2012. Oppilashuolto ja koulun sosiaalityö. Viitattu 16.9.2013. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/toimintamuotoja/oppilashuolto_ja_koulun_sosiaalityo/

Mäki, P., Wikström, K., Hakulinen-Viitanen, T. & Laatikainen, T. (toim.) 2011. Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja. THL. Tampere: Juvenes-Print.

Nuorisolaki (72/2006). Viitattu 18.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Oppilas- ja opiskelijahuollon lainsäädännön uudistus. Helsinki. Viitattu 3.11.2013.
http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/oppilas_ja_opiskelijahuolto/index.html

Opetushallitus 2012. Opetustoimen turvallisuusopas. Viitattu 16.9.2013.
http://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas/turvallisuuden_osa_alueita

Oppilas- ja opiskelijahuollon opas 2013. Viitattu 8.9.2013.
http://www.oph.fi/oppilashuollon_opas/saadokset/asiakirjojen_ja_tietojen_kasittelya_koskevia_saadoksia/henkilotietojen_salassapito_ja_kasittely_perusopetuslaissa

Paasivaara, L., Suhonen, M. & Nikkilä, J. 2008. Innostavat projektit. Sairaanhoitajaliitto. Helsinki.

Pelin, R. 2011. Projektihallinnan käsikirja. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Perusopetuslaki (628/1998). Viitattu 2.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Perustuslaki (731/1999). Viitattu 18.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Silfverberg, P. 2007. Ideasta projektiksi. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Kouluterveydenhuollon asetus. Viitattu 5.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090380>;
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/terveyspalvelut/kouluterveydenhuolto

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelu-terveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Työryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:37. Helsinki. Viitattu 2.11.2013. <http://pre20090115.stm.fi/aa1221728351442/passthru.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2004. Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Sosiaali-terveysministeriön oppaita 2004:8. Helsinki. Viitattu 5.9.2013. [http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707 & name=DLFE-3733.pdf & title=Kouluterveydenhuollon_laatusuositus_fi.pdf](http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3733.pdf&title=Kouluterveydenhuollon_laatusuositus_fi.pdf)

Stakes 2002. Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Stakesin oppaita 51. Helsinki. Viitattu 12.9.2013. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104361/Oppaita51_2002.pdf?sequence=1

Terho, P., Ala-Laurila, E-L., Laakso, J., Krogius, H. & Pietikäinen, M. (toim.) 2002. Kouluterveydenhuolto. Helsinki: Duodecim.

Terveydenhuoltolaki (1326/2010). Viitattu 4.9.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2013. Kouluterveydenhuolto. Viitattu 9.9.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/oppilas/kouluterveydenhuolto

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2013. Ehkäisevä suun terveydenhuolto. Viitattu 17.9.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/oppilas/kouluterveydenhuolto/ehkaiseva_suun_terveydenhuolto

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2013. Kouluterveyskysely. Viitattu 14.9.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011. Viitattu 1.9.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338>

Valvira 2012. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto. Valtakunnallinen valvontaohjelma 2012–2014. Valvontaohjelmia 1:2012. Helsinki. Viitattu 30.8.2013. http://www.valvira.fi/files/tiedostot/n/e/Neuvolatoiminta_valvontaohjelma.pdf

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki. Tammi.

OPPILASHUOLLON KÄSIKIRJAN SISÄLLYS

1. OPPILASHUOLTO

- 1.1 Mitä oppilashuolto on?
- 1.2 Lait ja asetukset
- 1.3 Tavoitteet
- 1.4 Tehtävät

2. OPPILASHUOLLON TOIMIJAT JA PALVELUT KOULUSSA

- 2.1 Rehtori
- 2.2 Opettajat
- 2.3 Opinto-ohjaaja
- 2.4 Sosiaali-ohjaaja
- 2.5 Koulupsykologi
- 2.6 Muut toimijat
  - 2.6.1 Koulunkäyntiavustaja
  - 2.6.2 Koulukuljetus ja -ruokailu
  - 2.6.3 Aamu- ja iltapäivätoiminta
  - 2.6.4 Kerhotoiminta
  - 2.6.5 Tukioppilas- vanhempainyhdistystoiminta

3. KOULUTERVEYDENHUOLTO

- 3.1 Terveystarkastukset
- 3.2 Terveysneuvonta
- 3.3 Terveydellisten olojen tarkastukset
- 3.4 Suun terveydenhuolto
- 3.5 Salassapito

4. OPPILASHUOLLON YHTEISTYÖTAHOT

- 4.1 Sosiaalitoimen lastensuojelu

- 4.2 Nuorisopsykiatria
- 4.3 Päihdehuolto
- 4.4 Nuorisotoimi
- 4.5 Seurakunnan nuorisotyö
- 4.6 Koulupoliisi
- 4.7 Kriisityö

5. KODIN JA KOULUN YHTEISTYÖ

- 5.1 Lapsi-/ oppilaskohtainen yhteistyö
- 5.2 Luokka-/ ryhmäkohtainen yhteistyö
- 5.3 Koulukohtainen yhteistyö
- 5.4 Kuntakohtainen yhteistyö

6. OPPILASHUOLTORYHMÄ

7. OPPIMISEN TUKI

- 7.1 Yleinen tuki
- 7.2 Tehostettu tuki
- 7.3 Erityinen tuki
- 7.4 Pedagogiset asiakirjat

8. TURVALLINEN KOULU

- 8.1 Oppimisympäristö
- 8.2 Kurinpitokeinot
- 8.3 Kiusaamisen ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen
- 8.4 Päihdekasvatus
- 8.5 Vaara- ja kriisitilanteet

9. NIVELVAIHEYHTEISTYÖ

9.1 Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

9.2 Esiopetuksesta perusopetukseen

9.3 Alakoulusta yläkouluun

9.4 Perusopetuksesta toiselle asteelle

9.4.1 Nivelvaiheyhteistyön hyödyt

9.4.2 Nivelvaiheen koulutusvaihtoehdot

9.4.3 Yhteishakuprosessi ja siihen liittyvä nivelvaiheen toimintamalli

9.4.4 Nivelvaiheen tarkistusajankohdat ja yhteistyökokoukset

9.4.5 Perusopetus, lisäopetus

9.4.6 Valmistavat koulutukset

9.4.7 Muu nivelvaiheen yhteistyö

10. PERUSOPETUKSEEN VALMISTAVA OPETUS

11. OPPILASHUOLLON REKISTERIT JA ARKISTOT

11.1 Kirjaamisvelvoite

11.2 Salassapito ja tiedonsiirto

11.3 Asiakas- ja potilasrekisterit ja arkistointi

LIITTEET

OPPILASHUOLLON KÄSIKIRJAN OMA OSUUS

SISÄLLYS

1. OPPILASHUOLTO

1.1 Mitä oppilashuolto on?

1.2 Lait ja asetukset

1.3 Tavoitteet

1.4 Tehtävät

2. KOULUTERVEYDENHUOLTO

2.1 Terveystarkastukset

2.2 Terveysneuvonta

2.3 Terveydellisten olojen tarkastukset

2.4 Suun terveydenhuolto

2.5 Salassapito

LÄHTEET

1. OPPILASHUOLTO

1.1 Mitä oppilashuolto on?

Oppilashuollosta ja sen toiminnasta säädetään perusopetuslaissa (628/1998), kansanterveyslaissa (66/1972) ja lastensuojelulaissa (417/2007, 9 §). Oppilashuolloilla tarkoitetaan oppilaiden opiskeluhyvinvoinnin ylläpitämistä, ennaltaehkäisevää toimintaa sekä oppilaiden ja vanhempien tukemista oppimiseen ja opiskeluun liittyvissä asioissa (Honkanen & Suomala, 2009, 5; Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 21).

Oppilashuoltoon kuuluvat opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto, oppilashuoltoryhmä, kansanterveyslain mukainen kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulain mukainen kasvatuksen tukeminen (Terho, Ala-Laurila, Laakso, Krogius & Pietikäinen 2002, 221–222; Lastensuojelun käsikirja 2012). Koulussa oppilashuoltotyön organisoinnista vastaa koulun rehtori. Mukana ovat myös erityisopettaja, opettaja, kuraattori, terveydenhoitaja, oppilaan ohjaaja ja psykologi, joilla jokaisella on oma vastualueensa. (Honkanen ym. 2009, 80–81, 102–103.)

Oppilashuolto antaa eväitä koulun henkilökunnalle, jonka tehtävänä on huolehtia oppilaiden kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Olennaista oppilashuollon toiminnassa on oppilaan ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö. (Oppilas- ja opiskelijahuollon opas 2013.) Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, oppilaiden ja vanhempien kunnioittaminen sekä eri osapuolien tietojensaantia ja salassapitoa koskevat säädökset, kuten julkisuuslaki ja eri hallinnonalojen lainsäädäntöön liittyvät salassapitosäädökset (Lastensuojelun käsikirja 2012).

Oppilashuolto tukee koulutyötä kaikilla tasoilla. Näitä ovat yksilö-, ryhmä- ja yhteisötasot. Eri tasojen kautta oppilashuolto edistää oppilaiden hyvinvointia ja tasavertaisuutta kouluyhteisössä. Oppilashuollolla on suuri vastuu arjen ongelmien ratkaisemisessa, oppilaiden ja vanhempien tuen ja palveluiden organisoimisessa sekä järjestämisessä ja oppilaiden tasavertaisen oppimisen mahdollistamisessa. (Oppilas- ja opiskelijahuollon opas 2013.)

1.2 Lait ja asetukset

Perusopetuslain 31 § mukaan, oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Oppilashuollolla tässä tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. (Lastensuojelun käsikirja 2012; Perusopetuslaki (628/1998.)

Perusopetuslaissa oppilashuoltotyötä määritellään seuraavasti: oppilashuoltotyötä toteutetaan yhteistyössä oppilaan, hänen vanhempiensa tai muun laillisen edustajan kanssa. Kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevia asioita, asioiden käsittelyyn voivat osallistua vain oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat henkilöt, joiden tehtäviin oppilaan asioiden käsittely kuuluu. Oppilaan vanhemman tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella tai oppilaan asioiden käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja. (Perusopetuslaki 628/1998.) Perustuslaki (731/1999) määrittelee kansalaisuuden perusteita sekä ihmisen perusoikeuksia elämässä (Perustuslaki 731/1999).

Kansanterveislain 14 § on määritelty, että kunnan pitää seurata asukkaiden terveydentilan ja siihen vaikuttavien tekijöiden kehitystä väestöryhmittäin. Kunnan tulee huolehtia terveystarkkohtien huomioon ottamisesta kunnan kaikissa toiminnoissa sekä tehdä yhteistyötä terveyden edistämiseksi muiden kunnassa toimivien julkisten ja yksityisten tahojen kanssa. Tähän sisältyvät muun muassa oppilaalle järjestettävät kouluterveydenhuollon palvelut. (Kansanterveislaki 66/1972.)

Terveydenhuoltolain 1 § ja 2 § määritellään kuntalaisen terveydenhuoltoon sisältyvät terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoido. Lain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää väestön terveyttä, hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä sekä sosiaalista turvallisuutta, sekä toteuttaa väestön tarvitsemien palvelujen yhdenvertaista saatavuutta, laatua ja potilasturvallisuutta. Lisäksi 16 § mukaan kunnan pitää järjestää kouluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien perusopetusta antavien oppilaitosten oppilaille. (Terveydenhuoltolaki 1326/2010.)

Lastensuojelu (88/2010, 3 §) on perhekohtaista lastensuojelua. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Tähän osallistuu olennaisena osana myös kouluterveydenhuolto. Lastensuojelulaissa 1 § ja 2 § on määritelty lain tarkoitusta, vastuuta lapsen hyvinvoinnista sekä lastensuojelun sisällöstä. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen tasapainoisesta kehityksestä ja hyvinvoinnista. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia tai muita huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013.) Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia tai muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia (Lastensuojelulaki 417/2007).

Nuorisolaki (72/2006) koskee alle 29-vuotiaita. Lain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. (Nuorisolaki 72/2006.)

Henkilötietolain (523/1999) tarkoituksena on toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista (Henkilötietolaki 523/1999). Tähän liittyy myös laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999, 24 § kohta 30).

Kuntalaki velvoittaa kunnat huolehtimaan kaikkien kuntalaisten hyvinvoinnista. (Kuntalaki (365/1995). Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin on annettu esitys alkukesästä 2013. Lain ehdotetaan tulevan voimaan 1.8.2014. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013.)

1.3 Tavoitteet

Oppilashuollon tavoitteena on löytää erilaisiin tilanteisiin, kuten oppimisvaikeuksiin ja koulunkäyntiin liittyviin ongelmiin, oppimista helpottava ja eteenpäin vievä suhtautumis- ja toimintamalli. Sen löytämiseksi oppilashuollon tulisi tehdä moniammatillista yhteistyötä eri yhteistyötahojen kanssa, joista yhtenä tärkeänä ovat oppilaiden vanhemmat. (Honkanen ym. 2009, 5.) Kodin ja koulun olisi hyvä laatia yhteistyötavoitteet, jotta vanhemmat saisivat olla vaikuttamassa asioiden suunnitteluun ja toteutukseen. Yhdessä asioihin voidaan reagoida nopeammin ja löytää sopivia ratkaisuja oppimisen edistämiseksi. Tavoitteena on oppilaan ongelmien varhainen ehkäiseminen, tunnistaminen ja hoitaminen. Ongelmien ratkaisemisen kautta luodaan oppilaille terve ja turvallinen oppimisympäristö. (Honkanen ym. 2009, 32–35.)

Oppilashuollon tärkeänä tavoitteena on myös suojata ja tukea oppilaiden mielenterveyttä, ennaltaehkäistä syrjäytymistä sekä ylläpitää ja edistää kaikkien kokonaisvaltaista hyvinvointia. Oppilashuollon toiminta on monipuolista, perustoiminnoista koostuva kokonaisuus. Tähän kuuluvat ennaltaehkäisevä työ, kriisityö, huolen puheeksi ottaminen sekä oppilaan ongelmiin puuttuminen ja riskitekijöiden kartoittaminen. (Honkanen ym. 2009, 40–41.)

Moniammatillinen oppilashuoltoryhmä seuraa oppilaiden poissaoloja ja kurinpitotoimia. Poissaolot herkästi johtavat oppilaan väärille raiteille. Moniammatillinen työryhmä ennaltaehkäisee niin yksilö- kuin yhteisötasolla koulukiusaamista, päihteidenkäyttöä ja koulupudokkuutta. Kurinpidon kannalta seuranta pidetään jälki-istunnoista, kirjallisista varoituksista ja koulusta erottamisista. (Honkanen ym. 2009, 43.)

Koulun tulee seurata oppilaan läsnäoloa ja ilmoittaa siitä vanhemmille. Seurannan tavoitteena on tukea oppilasta opinnoissa sekä mahdollistaa oppilaan eteneminen luokka-asteelta toiselle. Lisäksi seurannalla tuetaan vanhempia ja koulun henkilökuntaa heidän kasvatustehtävässään. (Honkanen ym. 2009, 41; Terho ym. 2002, 221–224.)

Eurajoen kunnan kasvatus- ja opetustoimen esi- ja perusopetuksen, lasten ja nuorten, hyvinvointisuunnitelmassa keskeisiä tavoitteita ovat kokonaisvaltaisen tuen antaminen, kodin ja koulun välinen yhteistyö sekä huolehtia laadukkaasta ja tasapuolisen esi- ja peruskoulutuksen järjestämisestä. Toiminta-ajatuksena on myös järjestää mahdollisuudet jatkokoulutukseen ja edistää oppilaan hyvinvointia. (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 3; Eurajoki 2013.)

1.4 Tehtävät

Koulun oppilashuollon tehtävänä on tukea oppilaiden vanhempia kasvatustehtävässä ja osallistaa koulun henkilökuntaa sekä yhteistyöverkoston eri toimijoita aktiiviseen ja säännölliseen yhteistyöhön.

Keskeisenä oppilashuollon tehtävänä on toimia lastensuojelulain mukaan. Tähän asiaan liittyy olennaisesti koulun ennaltaehkäisevä toiminta, jolloin oppilaista huolehditaan ja ongelmatilanteisiin puututaan ajoissa. (Honkanen ym. 2009, 40.) Oppilashuollon tehtävänä on myös oppimisen perusedellytyksistä huolehtiminen. Tämä tarkoittaa oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia eli fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kautta oppilaan opiskeluhuvinvointi taataan. Tämän mahdollistavat omalta osaltaan vuorovaikutussuhteet eri toimijoiden välillä, kouluyhteisön arvot sekä toimintatavat. (Honkanen ym. 2009, 41.)

Kasvun ja kehityksen tukeminen on myös oppilashuollon vastuulla. Sen tehtävänä on arvioida koulupäivän suunnittelua ja toteuttamista niin, että oppilaan liiallinen fyysinen kuormitus voidaan estää ja huolehtia riittävästä levosta ja virkistyksestä. Oppilaan kasvun ja kehityksen tukemisessa pyritään yksilöllisten tarpeiden huomiointiin. (Honkanen ym. 2009, 41.)

Koulun opetussuunnitelma määrittelee, että koulun oppimisympäristön tulee olla kokonaisuudessaan turvallinen. Lisäksi sen on tuettava ja edistettävä oppilaan kokonaisvaltaista terveyttä. (Honkanen ym. 2009, 42.) Turvallinen oppimisympäristö edesauttaa välillisesti tuloksellista oppimista (Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2013). Lisäksi koulun turvallisuuskulttuurin lähtökohtana on oppilaitoksen luotta-

muksellinen ja turvallinen työskentelyilmapiiri. Moniammatillisen oppilashuolto-ryhmän tehtävänä on seurata ja huolehtia oppimisympäristön turvallisuudesta. (Opetushallitus 2012.) Kouluyhteisön ja oppimisympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden tarkastus tulee tehdä 3 vuoden välein (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2010).

Oppilashuollon yhtenä tehtävänä on opetuksen ja oppilashuollon yhteistyö. Sen avulla toimintaa pystytään suunnittelemaan ja toteuttamaan yhdessä. Tehtävänä on myös mahdollistaa eri hallintoalueiden välinen yhteistyö terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja opetustoimen välillä. Nämä verkostot tukevat toisiaan ja auttavat luomaan monipuolisen ja kattavan alustan oppilaille. (Honkanen ym. 2009, 42.)

2. KOULUTERVEYDENHUOLTO

Kouluterveydenhuolto on osa kansanterveystyötä. Sen tarkoituksena on turvata jokaiselle oppilaalle terve kasvu ja kehitys sekä luoda hyvä perusta aikuisiän terveydelle ja hyvinvoinnille. Kouluterveydenhuolto tarkastelee terveyttä fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja älyllisen kehityksen, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin kannalta. Kouluterveydenhuolto on lisäksi oppilaan kokonaisvaltaista terveydenhuoltoa, joka koskee kaikkia ikäluokkia koko koulun ajan. (Terho ym. 2002, 5). Kouluterveydenhuolto on lain mukaisesti oppilaalle maksutonta (Terho ym. 2002, 18).

Kouluterveydenhuolto on ennaltaehkäisevää toimintaa. Ennaltaehkäisy on suuri lapsen ja nuoren kehityksen ja kasvun vaiheessa, koska silloin pystytään ajoissa puuttamaan kansantautien ehkäisemiseen, riskiryhmien kartoittamiseen ja sitä kautta tehostaa terveydenhuoltoa sekä taata lapselle ja nuorelle terve kasvu ja kehitys. Kouluterveydenhuollossa ennaltaehkäisyä pystytään toteuttamaan, koska kouluterveydenhuolto tavoittaa lapset ja nuoret säännöllisesti. (Terho ym. 2002, 19.)

Kouluterveydenhuollon toimintaa ohjaa ja valvoo Suomen sosiaali- ja terveysministeriö. Kouluterveydenhuollon toteutumisesta säädetään mm. terveydenhuoltolaissa (1326/2010), kansanterveystieteiden tutkimuskeskuksessa (1327/2010) sekä valtioneuvoston asetuksessa neuvolatoiminnassa, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa sekä lasten ja nuorten ehkäi-

sevässä suun terveydenhuollossa (338/2011). (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.) Lisäksi kansanterveyslaki velvoittaa kuntaa kansanterveystyöhön kuuluvana tehtävänä ylläpitämään kouluterveydenhuoltoa kaikkine palveluineen (Kansanterveyslaki 1327/2010).

Kouluterveydenhuollon laatusuosituksen tarkoituksena on taata kouluterveydenhuollon yhdenvertainen toteutuminen eri puolilla Suomea. Suositus sisältää kahdeksan suositusta ja esimerkkejä seurantakeinoista. Suosituksia on tarkasteltu neljästä eri näkökulmasta: 1) koululaisen ja perheen näkökulmasta, 2) kouluyhteisön näkökulmasta, 3) ammattihenkilöiden näkökulmasta sekä 4) hallinnon ja päätöksenteon näkökulmasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004; Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Kouluterveydenhuollon oppaassa kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille ohjeistetaan kouluterveydenhuollon tavoitteita ja tehtäviä, voimavaroja, tietosuojaa sekä kouluyhteisön ja oppilaiden terveyden seurantaa ja sairaanhoitoa. Lisäksi siinä käsitellään koulun terveyden edistämistä ja kansantautien ehkäisyä. (Stakes 2002; Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.) Kouluterveydenhuollon asetuksella on tarkoitus varmistaa oppilaiden ja heidän perheidensä terveysneuvonta ja terveystarkastukset. Niiden tulee suunnitelmallisia, tasoltaan yhtenäisiä ja yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavia kunnallisessa terveydenhuollossa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.)

Valtakunnallisessa sosiaali- ja terveystieteiden strategiassa painotetaan kouluterveydenhuollon ja koulun kannalta oleellisia asioita: 1) oppilashuoltoa tulee kehittää yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa, 2) nuorten terveyttä ja hyvinvointia tulee edistää ja ehkäistä syrjäytymistä, 3) kouluterveydenhuollon alueellisia eroja kavennetaan varmistamalla asetuksen toimeenpano sekä 4) oppilaiden vanhempia tulee tukea kasvatustehtävässään (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013).

Kouluterveydenhuollon järjestämisvastuu on kunnalla. Kunnan kansanterveystyöstä vastaava henkilö hyväksyy sosiaali- ja opetustoimen kanssa yhteistyössä laaditun toimintaohjelman kouluterveydenhuollolle. Kouluterveydenhuollon toimintaohjelman suunnittelu, kohdentaminen ja järjestäminen pohjautuvat tietoon oman kunnan

lasten, nuorten ja perheiden terveydestä ja hyvinvoinnista ja niihin vaikuttavista tekijöistä. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Kouluterveydenhuollon tuottamiin palveluihin sisältyvät terveydenhuoltolain (1326/2010) mukaan seuraavat asiat: 1) kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden seuranta kolmen vuoden välein tehtävällä tarkastuksella sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen; 2) vuosiluokittain oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen; 3) oppilaan vanhempien kasvatustyön tukeminen; 4) oppilaan suun terveydenhuolto, johon sisältyvät suun terveystarkastukset jokaisella vuosiluokalla sekä yksilöllisen tarpeen mukaisesti; 5) oppilaan erityisen tuen tai tutkimuksen tarpeen varhainen tunnistaminen ja tukeminen sekä pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja –hoitoon ohjaaminen sekä 6) oppilaan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013; Terho ym. 2002, 18).

Eurajoella kouluterveydenhuoltoa toteutetaan lakien, suositusten ja asetuksen mukaisesti. Eurajoen kunnassa toteutetaan lapsipoliittista ohjelmaa. Ohjelmalla pyritään edistämään lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia, lasten oikeuksien toteuttamista ja ehkäisemään lasten, nuorten ja lapsiperheiden ongelmia Eurajoella. Lapsipoliittisen ohjelman perustana on lapsen oikeus hyvinvointiin ja terveeseen kasvuun. (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 6.) Ohjelman tavoitteena on vaikuttaa siihen, että lasten ja nuorten hyvinvoinnista käydään monipuolista keskustelua ja että lapsinäkökulma on esillä Eurajoen kunnan suunnitelmissa, tavoitteissa ja poliittisessa päätöksenteossa (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 6).

Lapsipoliittisen ohjelman pyrkimyksenä on lisätä kunnan eri hallintokuntien, seurakunnan ja järjestöjen välistä yhteistyötä yhteisten lapsipoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 6). Eurajoen kunnan lapsipoliittisen ohjelman kehittämisalueita ovat muun muassa vanhemmuuden tukeminen, elinympäristön viihtyvyys ja turvallisuus, elämänhallinta, perusopetus ja vapaa-aikatoimi. Eurajoen lapsipoliittinen ohjelma antaa perustan Eurajoen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmalle. (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 6-7.) Hyvinvointisuunnitelmaan liittyy olennaisena myös Eurajoen kunnan sosiaali- ja terveystoimen

kautta käynnistynyt Voi hyvin Eurajoella hanke. Hanke perustuu Eurajoen hyvinvointi- ja terveystarkastukseen, jonka tarkoituksena on edistää eurajokelaisten terveyttä ja hyvinvointia ravinnon, painon hallinnan, liikunnan ja yhteisen tekemisen kautta. Hanke on suunnattu vauvasta vaariin. (Eurajoen kunta 2013.)

2.1. Terveystarkastukset

Terveystarkastukset ovat osa oppilaskohtaista terveydenhuoltoa. Ne ovat kouluterveydenhuollon keskeinen työmuoto sekä muodostavat terveydenhoitajan työskentelylle selkeän rungon. (Terho ym. 2002, 139.) Terveystarkastukseen kuuluu oppilaan kokonaisvaltainen terveyden ja hyvinvoinnin kartoittaminen, arvio kehityksen ja hyvinvoinnin tasosta ja mahdollisista riskitekijöistä sekä terveysneuvonta. Siinä otetaan huomioon myös koti- ja kouluolosuhteet sekä oppiminen. (Terho ym. 2002, 138.) Kouluterveydenhuollon terveystarkastuksissa selvitetään myös määräaikaistarkastuksista poisjäävien tuen tarve. Tätä selvitetään muun muassa perheen ajankohtaistilanteen kautta sekä poisjääntiin liittyviä syitä. (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 24.)

Valtioneuvoston asetuksessa neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta määritellään kouluterveydenhuollon terveystarkastusten- ja neuvonnan sisältö ja määrä (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 380/2009). Terveystarkastusten sisällöstä ja toteuttamisesta ohjeistetaan myös Kouluterveydenhuollon oppaassa (Stakes 2002) ja Kouluterveydenhuollon laatusuosituksessa (STM 2004).

Koulunkäynnin alkaessa jokaiselle oppilaalle laaditaan henkilökohtainen kouluterveydenhuollon suunnitelma. Se on jatkoa neuvolaterveydenhuollon suunnitelmaan. Kouluterveydenhuollon suunnitelma liitetään yhteen oppilaan opetussuunnitelman kanssa. Yksilöllinen suunnitelma perustuu kouluterveydenhuollon suorittamiin määräaikaistarkastuksiin. Määräaikaistarkastusten lisäksi oppilaalle voidaan tarvittaessa tehdä lisätarkastuksia, joissa suunnitelmaa tarkistetaan. (Terho ym. 2002, 138; Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Kouluterveydenhuollon terveystarkastuksissa kiinnitetään huomiota oppilaan terveen ja turvallisen elämän edellytyksiin sekä kykyyn tehdä terveyttä edistäviä valintoja. Kouluterveydenhuoltotyössä korostuu oppilaan osallisuus sekä vastavuoroinen keskustelu työntekijän, oppilaan ja hänen vanhempiensa välillä. Työn lähtökohtana on oppilaan yksilöllisten tarpeiden tunnistaminen ja voimavarojen tukeminen. Terveystarkastuksen tueksi tehdään myös seulontatutkimuksia. Seulontatutkimuksiin kuuluvat mittaukset ja tutkimukset ovat osa oppilaan terveydentilan, kasvun ja kehityksen seuranta. (Terho ym. 2002, 138–139; Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Asetuksen mukaan kouluiässä terveystarkastus tehdään peruskoulun jokaisella vuosiluokalla. Laaja terveystarkastus tehdään 1., 5. ja 8. luokalla. Laajojen tarkastusten väli vuosina tehdään terveydenhoitajan suorittama terveystarkastus. (Asetus 380/2009; Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M., Hastrup, A. Wallin, M. & Pelkonen, M. 2012, 57.) Terveysneuvonnan suorittamissa väli vuosien terveystarkastuksissa otetaan oppilailta perusmittaukset, kuten paino ja pituus. Näkö tarkastetaan 1., 3., 5., 7. ja 8. luokalla sekä värinäkö 7. luokalla. Ryhti tarkastetaan oppilailta joka vuosi. Käynneillä kiinnitetään huomiota myös yleisesti puberteettikehitykseen ja annetaan tarvittaessa terveysneuvontaa. Tarvittaessa oppilas saa ajan lääkärille terveydenhoitajan kautta. (Mäki, P., Wikström, K., Hakulinen-Viitanen, T. & Laatikainen, T. (toim.) 2011, 14, 17–18, 25, 37, 43.)

Kouluterveydenhuollon terveystarkastuksissa on hyvä keskustella sekä oppilaan että vanhempien kanssa lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä kaltoinkohtelusta, koska niillä asioilla on suuri merkitys koko perheen terveyteen ja hyvinvointiin. Nämä asiat vaikuttavat suuresti myös oppilaan koulumenestykseen. Varhainen puuttuminen sekä huolen puheeksiottaminen ovat kouluterveydenhuollon olennaisia työmenetelmiä. (Mäki ym. 2011, 139–145.)

Laajaa terveystarkastusta ja toimintatapoja määritellään valtioneuvoston asetuksessa (338/2011), asetuksen tueksi laadituissa soveltamisohjeissa (STM 2009a) sekä kouluterveydenhuollon laatusuosituksessa (Stakes 2002) (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 12). Laajalla terveystarkastuksella tarkoitetaan äitiys- ja lastenneuvolassa sekä kouluterveydenhuollossa tehtävää terveystarkastusta, johon osallistuvat oppilaan lisäksi vanhemmat tai toinen heistä. Laajassa terveystarkastuksessa käsitellään oppilaan ja

koko perheen terveyttä ja hyvinvointia. Terveystarkastuksessa terveydenhoitaja ja lääkäri arvioivat yhdessä oppilasta. Laajaan terveystarkastukseen on tulevaisuudessa tulossa myös opettajan hyvinvointiarvio oppilaasta. (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 14.)

Laajan terveystarkastuksen tarkoituksena on yhteistyössä oppilaiden kanssa muodostaa kuva oppilaan, vanhempien ja koko perheen terveys- ja hyvinvointitilanteesta. Siinä sovitaan mahdollisista toimenpiteistä ja jatkotoimista. Laajan terveystarkastuksen tavoitteita on: 1) vahvistaa oppilaan, vanhempien ja perheen voimavaroja, terveyttä ja hyvinvointia, 2) huomioida perheen tuen tarpeiden tunnistamista, 3) varmistaa tuen antaminen ja järjestäminen perheelle oikeaan aikaan sekä 4) tehostaa syrjäytymisen ehkäisyä ja terveyserojen kaventamista. (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 15.)

1., 5. ja 8. luokilla tehtävässä terveystarkastuksessa terveydenhoitaja ja lääkäri arvioivat oppilaan fyysisen ja psykososiaalisen kasvun ja kehityksen sekä neurologisen/ älyllisen kehityksen. Silloin selvitetään myös koulunkäyntiin, vapaa-aikaan ja perheeseen liittyviä olosuhteita. Laajaan terveystarkastukseen kuuluu perusmittaukset (paino ja pituus) ja verenpaineen mittaaminen. Kuulon tutkimus on osa 1., 5. ja 8. luokan terveystarkastusta. (Mäki ym. 2011, 51, 77; Eurajoki 2013.)

1. luokan laaja terveystarkastus on kouluuntulotarkastus joka tehdään edeltävästi keuhkolla ennen koulun aloitusta. Silloin aihealueina ovat koulun aloitus, esikoulun ja ensimmäisen vuoden sujuminen koulussa sekä terveystottumukset. 5. luokan laajassa terveystarkastuksessa aihealueina ovat koulun sujuminen, murrosiän tuomat muutokset oppilaassa sekä terveystottumukset. 8. luokan laajassa terveystarkastuksessa aihealueina ovat jatko-opinnot, ammatinvalinta, mieliala, terveystottumukset ja nuorison terveystodistus. (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 59–61.) Terveystarkastuksiin sisältyy terveysneuvontaa, jota annetaan yksilöllisen tarpeen ja kehitysvaiheen mukaisesti (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 48).

Yksilö- ja ryhmäneuvonnassa kiinnitetään huomiota oman elämän hallintaan, ihmissuhteisiin, päätöksenteko- ja ongelmanratkaisutaitojen ja itsehoidon oppimiseen sekä voimavarojen ja suojaavien tekijöiden vahvistamiseen. Yksilöllisessä terveysneuvonnassa painotetaan keskustelua muun muassa seuraavista asioista: päihteet, uni ja

lepo, hygienia, liikunta, suun terveys, ravitsemus, painon hallinta, seksuaalisuus, tartuntataudit ja rokotukset. Ryhmäneuvonnassa kiinnitetään huomiota sopeutumiseen ja motivaatioon koulutyöhön, perhetilanteeseen, kaverisuhteisiin, käyttäytymiseen, kiusaamiseen, psyykkisiin ongelmiin ja harrastuksiin. Jokaiselle ikäluokalle terveystarkastukselle on omat terveystarkastuksen aiheet. (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 49; Mäki ym. 2011, 147–151, 158–160, 165–183.)

Yläkoulun terveystarkastusten perusteella kirjoitetaan nuorison terveystodistus kaikille oppilaille. Nuorison terveystodistus perustuu neuvola- ja kouluterveydenhuollossa tehtyihin yksilöllisiin terveystarkastuksiin. Nuorison terveystarkastus on yhteenveto siihenastisesta oppilaan terveydestä ja hyvinvoinnista ja koulumenestyksestä. (Terho ym. 2002, 152.)

Laajojen terveystarkastusten toteuttamista kunnissa seurataan terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen toimesta, valtioneuvoston asetuksen (338/2011) sekä kuntalain (365/1995) toimesta (Hakulinen-Viitanen ym. 2012, 15). Laajoista terveystarkastuksista kerätään tietoa koko ikäryhmän ravitsemuksesta, liikunnasta, pituuspainoprosenteista, unimäärästä, suun terveydestä, päihteistä sekä oppilaiden koetusta hyvinvoinnista. Koulu- ja kuntakohtaista tietoa oppilaiden terveydestä ja terveystavoista saadaan terveystarkastusten lisäksi valtakunnallisen kouluterveyskyselyn kautta. Kouluterveyskysely on tarkoitettu peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaille. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Eurajoella terveydenhoitaja tapaa jokaisen oppilaan vuosittain terveystarkastuksen merkeissä. Lääkäri tekee terveystarkastuksen 1., 5. ja 8. luokkien oppilaille. Syksyllä 2009 Eurajoella otettiin käyttöön peruskoululaisen terveyskortti. Terveyskorttiin merkitään terveystarkastuksessa tehdyt asiat. Terveyskorttia säilytetään oppilaan kouluterveydenhuollon arkistossa, mutta aina terveystarkastuksen jälkeen kortti käy ”näytillä” kotona. Terveystarkastuksiin voidaan sisällyttää myös eri kyselyitä, esim. masennusseula ja nuorten päihdemittari. Kouluterveydenhuollolla on lisäksi käytävissään lastenpsykiatrin, psykiatrisen sairaanhoitajan, diabeteshoitajan sekä fysioterapeutin palvelut. (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 17.)

Eurajoen kunnalla on olemassa omat keskeiset tehtävät lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen takaamiseen. Ne voidaan jakaa kolmeen osaan: 1) kasvua ja kehitystä edistävä toiminta eli lasten turvallisten kasvuolojen turvaaminen kaikille kunnassa asuville lapsille, 2) kasvua tukeva ja turvaava toiminta eli vanhempien sekä muiden lapsen ja nuoren kasvatuksesta vastuussa olevien tukeminen sekä 3) kasvua korjaavat palvelut eli lapsi- ja perhekohtainen tuki sitä tarvitseville. (Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013, 15.)

2.2. Terveysneuvonta

Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta määrittelee terveysneuvonnan sisältöä seuraavasti: terveysneuvonnan yhteinen sisältö kaikissa ikävaiheissa 9 §, terveysneuvonnan täydentävä sisältö eri ikävaiheissa 10 § sekä ehkäisyneuvonta ja muu seksuaaliterveysneuvonta 11 §. Terveysneuvonnalla tarkoitetaan terveydenhuollon ammattihenkilöstön toimintaa, jossa lasten, nuorten ja heidän kehitysympäristöjensä hyvinvointia tuetaan suunnitelmallisella, terveyslähtöisellä, vuorovaikutuksella ja viestinnällä yksilö-, ryhmä- ja väestötasoilla. Terveystarkastuksiin sisältyvän terveysneuvonnan lisäksi neuvontaa järjestetään omana toimintana tarpeen mukaan lapsille, nuorille ja heidän perheilleen sekä laajemmin kouluissa. Kouluissa terveysneuvonta yhdistyy osaksi terveystiedon opetukseen. Toiminnan kuuluu ulottua kaikkiin lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin sekä olla helposti saatavilla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 51.)

Terveysneuvonta kuuluu kohdentaa yksilöihin, ryhmiin ja lähiyhteisöihin. Yksilöllisessä terveysneuvonnassa korostuu vuorovaikutteisuus lapsen/ nuoren kanssa. Terveysneuvontaa suunnitellaan yhdessä lapsen, nuoren ja perheen kanssa huomioiden eri ikäkauteen kuuluvat kehityshaasteet, yksilön terveydentila, perheen hyvinvointi, voimavarat, elämäntilanne, kulttuuritausta sekä lapsen ja perheen ilmaisemat odotukset, tarpeet ja huolet. Yksilöllisen terveysneuvonnan periaatteena on tukea lasta/ nuorta arvioimaan itse omaa ja perheensä terveyskäyttäytymistä ja sen perusteella asettamaan muutostavoitteita elämäntavoille, mikäli siihen ilmenee tarvetta. Terveysneuvonta jaksotetaan yksilöllisesti sopivaksi kokonaisuudeksi terveystarkastusten

yhteyteen, ja lapselle/ nuorelle järjestetään tarpeen mukaisesti lisäkäyntejä. Yksilöihin kohdistuvan terveystieteiden lisäksi on mahdollista saada vertaistuen mahdollistavaa ryhmäneuvontaa, esimerkiksi elintapamuutosten tukemiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 50–51.)

Terveystieteiden keskeisiä aihealueita ovat muun muassa lapsen ja nuoren kasvun ja psykososiaalisen ja fyysisen kehityksen tukeminen, suun terveyden edistäminen, ihmissuhteiden, levon ja vapaa-ajan merkitys. Lisäksi median merkitys terveyden ja turvallisuuden kannalta, ergonomia, ravitsemus, painon hallinta, liikunta, seksuaaliterveyden edistäminen mukaan lukien myös raskauden ehkäisy, lähi- ja parisuhdeväkivallan ehkäisy, tapaturmien ehkäisy, tupakoinnin ja päihteiden käytön ehkäisy. Terveystieteiden aihealueisiin kuuluu myös yleisen rokotusohjelman mukaiset rokotukset ja infektioiden ehkäisy sekä soveltuvin osin sosiaaliturva ja sosiaali- ja terveyspalvelut. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 50.)

Kouluikäisen lapsen ja hänen perheensä terveystieteiden tulee tukea lapsen sosioemotionaalista kehitystä, lapsen ja vanhemman välistä sekä vanhempien keskinäistä vuorovaikutusta, lapsen terveyttä, hyvinvointia ja kehitystä edistävää hoitoa, huolenpitoa ja kasvatusta. Kouluikäisessä voidaan puuttua lapsen terveyttä ja hyvinvointia vaarantaviin tekijöihin ja sitä kautta vahvistaa lapsen ja perheen terveen elämän edellytyksiä. Terveystottumukset ja terveystietoisuuteen liittyvät tiedot ja valmiudet rakentuvat jo lapsuudessa ja nuoruudessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 55, 57.)

On tärkeää, että lapsen omia mielipiteitä kuunnellaan ja otetaan huomioon. Lapsen hyvinvointia voidaan parhaiten edistää tekemällä yhteistyötä kotien kanssa ja vahvistamalla vanhemmuutta. Lapsen hyvinvointi on aina sidoksissa koko perheeseen, vanhempien parisuhteen toimivuuteen ja vastuulliseen vanhemmuuteen. Tärkeitä terveystieteiden aihealueita ovat lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus ja sen tukeminen, lapsen iänmukainen hyvä hoito ja huolenpito, lapsen kehitystä edistävät kasvatustavat ja leikki. On tärkeää keskustella lapsen vanhempien kanssa lapsen itsetunnon tukemisesta ja temperamenttierojen merkityksestä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 57.)

Kouluterveydenhuolto ja terveydenhuollon erityistyöntekijät osallistuvat kouluyhteisössä oppilaan terveyden edistämiseen ja terveystiedon vahvistamiseen yhteistyössä opetushenkilöstön ja oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa. Kouluterveydenhuollolla on tärkeä tehtävä oppilaiden terveysneuvonnassa. Yksilö- ja ryhmäneuvontaa pitää toteuttaa suunnitelmallisesti. Terveysneuvonta kohdennetaan oppilaille ja heidän huoltajilleen lapsen ikävaihe, lapsen ja nuoren voimavarat ja tarpeet huomioiden. Kouluterveydenhuollon yksilö- ja ryhmäneuvonnassa tulisi painottaa kansanterveyden kannalta keskeisiä aiheita ja tekijöitä, joita valtakunnalliset tutkimukset ja selvitykset, esimerkiksi Kouluterveyskysely, nostavat esiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 57–58.)

Ehkäisy- ja seksuaaliterveysneuvonta sisältyy osaksi terveysneuvontaan ja terveystarkastuksiin. Alakoululaisten seksuaalineuvonnan tulisi luoda pohjaa hyvälle ihmisuhteille ja toisten ihmisten kunnioittamiselle. Tavoitteena on myös kehittää ymmärrystä omasta kehosta ja itsemääräämisoikeudesta. Kouluterveydenhuolto on keskeisessä asemassa lapsen ja nuoren seksuaalikasvatuksessa. Nuorten kuuluu saada neuvoja ja apua seksuaalisuutta koskeviin kysymyksiin helposti lähipalveluina, sillä helppo pääsy vastaanotolle on nuorille ensiarvoisen tärkeää. Nuorten seksuaaliterveyspalvelut järjestetään mahdollisuuksien mukaan nuorisopalveluina. Ellei erillistä nuorten neuvola ole mahdollista järjestää, nuorten tarvitsemia lähipalveluita kehitetään kouluterveydenhuoltoa vahvistamalla sekä terveydenhoitajan valtuutuksia laajentamalla. Terveyskeskusten kuuluu järjestää kunnan asukkaiden tarvitsemat ehkäisyneuvontapalvelut. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, 58–59.)

Eurajoella toteutettavat terveystuntit luokittain: 1. luokalla oppilaille kerrotaan kouluterveydenhuollosta ja annetaan tietoa terveellisestä ruokavaliosta, liikunnasta, unen määrästä ja puhtaudesta. 3. luokalla aiheina on terveys- ja sairaus, joka sisältää tietoa omien valintojen merkityksestä ja oman terveyden vastuusta. 5. luokalla terveydenhoitaja pitää terveystuntin murrosikään liittyen. 7. luokalla aiheena on seksuaalisuus, päihteet ja oppilaiden omat kysymykset aiheeseen liittyen. 8. luokalla on tutustuminen ehkäisyneuvolaan ja terveystunti ehkäisyasioista. 9. luokalla terveystunti sukupuolitaudeista (Eurajoki 2013).

Eurajoella toteutetaan kouluterveydenhuoltoa lakien, säädöksen, suositusten ja asetuksen mukaisesti. Eurajoki kuuluu Keski-Satakunnan kuntayhtymään, jossa on kuntatasolla valmistunut Keski-Satakunnan terveydenhuollon kuntayhtymän kouluterveydenhuollon toimintaohjelma. Eurajoen kunta siirtyy lähiaikoina käyttämään uutta kouluterveydenhuollon toimintaohjelmaa. (Eurajoki 2013; Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto 2013.)

2.3. Terveystieteiden olojen tarkastukset

Kouluyhteisön ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus ovat tärkeitä oppilaan terveyden edistämiseksi ja hyvinvoinnille sekä sitä kautta välillisesti edellytys oppilaan tulokselliselle oppimiselle (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013). Terveydenhuoltolaki ja kouluterveydenhuollon laatusuositus velvoittaa kouluterveydenhuoltoa valvomaan ja edistämään kouluyhteisön terveellisyttä ja turvallisuutta. Oppilaan terveelliseen ja turvalliseen opiskeluympäristöön kuuluvat muun muassa fyysisten työolojen, kuten sisäilman laadun, kalusteiden, sosiaalitulojen, säilytystilojen ja koulun siivouksen asianmukainen taso huomioiminen. (Terveydenhuoltolaki 1326/2010; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.) Kouluyhteisön terveellisuuden ja turvallisuuden edistämiseksi terveystieteiden olojen tarkastus tehdään joka kolmas vuosi. Tarkastusmenettelyistä ja aikatauluista sekä puutteiden seuraamismenettelyistä sovitaan kouluterveydenhuollon toimintaohjelman ja paikallisen opetussuunnitelman laatimisen yhteydessä. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Terveydenhuoltolain mukaisesti tarkastus kuuluu kouluterveydenhuollolle, terveydenhoitajalle ja koululääkärille. Kouluterveydenhuollon edustajien, rehtorin ja kiinteistön omistajan edustajan lisäksi tarkastukseen osallistuu monia muita tahoja. Tärkeä yhteistyökumppani tarkastuksessa on terveystarkastaja, koska oppilaiden fyysisen ympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden valvonta kuuluu kunnan terveyden- ja hyvinvoinninviranomaisen tehtäviin. Vanhempien ja oppilaiden edustus on tärkeää tarkastusta tehtäessä. Heille annetaan mahdollisuus tuoda tiedossaan olevat kouluyhteisöön ja opiskeluympäristöön liittyvät epäkohdat ja muutostarpeet esiin tiedottamalla tulevasta kouluyhteisön ja opiskeluympäristön tarkastuksesta. Lisäksi vanhempainyhdistykset osallistuvat kouluissa koulun fyysisen ympäristön kehittämiseen. Tarkastuk-

nessa todettujen puutteiden korjaamista on seurattava vuosittain. (Terveydenhuoltolaki 1326/2010.)

Turvallisuuteen liittyvissä tarkastuksissa, esimerkiksi turvallisuus- ja pelastussuunnitelmien päivityksessä, on tarkoituksenmukaista tehdä yhteistyötä paikallisen poliisin ja pelastustoimen kanssa. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että kaikilla kouluilla on turvallisuutta koskevat toimintaohjeet. (Terveydenhuoltolaki 1326/2010.)

2.4. Suun terveydenhuolto

Suun terveystarkastukset/-tutkimukset suoritetaan neuvolatoiminnan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä ehkäisevän suun terveydenhuollon asetuksen pohjalta (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, 8 §). Oppilaille tehtävät määräaikaistarkastukset ovat perusta suun terveydentilan ja sen kehittymisen seuraamiseen sekä edistämiseen. Tarkastuksissa selvitetään suun terveydentila, purennan kehitys ja hoidon tarve sekä tehdään tarvittaessa henkilökohtainen suun terveystarkastus. Tarkoituksena olisi, että määräaikaistarkastukset tehtäisiin asetuksessa säädettyjä ajankohtina, koska se mahdollistaa oppilaan terveydentilan paikallisen, seudullisen ja kansallisen vertailun. (Asetus 338/2011, 8 §; Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013; Mäki ym. 2011, 162; Eurajoki 2013.)

Oppilaalle tehtävät suun määräaikaistarkastukset sisältävät suuhygienistin terveystarkastukset sekä tarpeenmukaiset hammaslääkärin terveystarkastukset. Hammaslääkärin tekemät terveystarkastukset kuuluvat oppilaalle tehtävän laajan terveystarkastuksen yhteyteen 1., 5. ja 8. vuosiluokalla. Lisäksi oppilaalle voidaan tehdä hammaslääkärin toimesta mahdolliset erikoisalakohtaiset suun tutkimukset. Oppilaalle tulee järjestää suun terveystarkastus jokaisella vuosiluokalla. Lisäksi 3. luokalla tehdään laajempi purennan seulonta. (Asetus 338/2011, 8 §; Mäki ym. 2011, 163–164, Eurajoki 2013.)

Oppilaalle, jolla on erityinen riski sairastua suusairauksiin, on järjestettävä tehostettu ehkäisevä suun terveydenhuolto ja yksilöllisesti määritellyt terveystarkastukset. Moniammatillisen yhteistyön kautta pystytään tunnistamaan ja puuttumaan oppilaan erityisen tuen tarpeeseen varhaisessa vaiheessa, ja järjestämään tarpeenmukainen tuki. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013; Eurajoki 2013.)

Ensimmäisen luokan tarkastuksessa korostetaan oppilaan omahoidon ja hyvien terveystapojen kehittymistä sekä seurataan pysyvien hampaiden puhkeamista ja purenan kehittymistä. Viidennen luokan tarkastuksessa kiinnitetään huomiota oppilaan ruokailu- ja makeankäyttötapoihin sekä suun puhdistamiseen. Erityistä huomiota kiinnitetään puhkeavien hampaiden hyvään puhdistukseen. Kahdeksannen luokan tarkastuksessa huomioidaan oppilaan napostelutyypinen ruokailutapa sekä kiinnitetään huomiota tehokkaaseen suun puhdistukseen. Tarkastuksessa selvitetään myös purenan poikkeamat oikomishoidon tarpeen arviointia varten. (Asetus 338/2011, 8 §.)

Eurajoella ehkäisevän suun terveydenhuollon tavoitteena on edistää oppilaiden suun terveydenhoitoa, ehkäistä hammas- ja suusairauksia sekä toteuttaa varhaishoitoa (Eurajoki 2013). Hammashuolto tekee yhteistyötä koulun ja kouluterveydenhuollon kanssa. Yhteistyöllä on palveluissa tärkeä merkitys, jolla vahvistetaan ehkäisevien toimien toteutumista ja vaikuttavuutta. Yhteistyön toteutumistapoja koulussa ovat muun muassa hammashuollon teemapäivien järjestäminen sekä valistusten pito. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2013, Eurajoki 2013.)

2.5. Salassapito

Terveydenhuollossa tehdään kirjauksia potilasasiakirjoihin, jotka koskevat muun muassa oppilaan terveydentilaa, sairautta, vammaisuutta sekä häneen kohdistuneita toimenpiteitä. Kaikkia terveydenhuollon potilasasiakirjoja koskee asiakirjasalaisuus, jonka mukaan asiakirjaa tai sen kopiota ei saa näyttää tai luovuttaa sivullisille. Nuoren kohdalla riittää hänen oma suostumuksensa, mikäli hän ikänsä ja kehitystasonsa perusteella on itse kykenevä päättämään asioistaan. (Oppilas- ja opiskelijahuollon opas 2013.)

Perusopetuslain 40 § 1 mom. mukaan koulun henkilökunta ja kouluterveydenhuollon edustajat eivät saa ilmaista sivullisille, mitä he ovat työssään saaneet tietää oppilaiden, henkilöstön tai heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta (Perusopetuslaki 628/1998).

Perusopetuslain 41 § 2 mom. määrittellään oppilashuoltotyön tietojensaantioikeutta. Laki määrittelee, milloin oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on oikeus luovuttaa oppilaan asianmukaisen opetuksen järjestämiseksi välttämättömiä tietoja. Oppilashuoltotyöhön kuuluvalla henkilöllä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada oppilaan opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollonviranomaiselta, muulta sosiaalipalvelun tai terveydenhuollon ammattihenkilöltä. Lain 40 § 3 mom. nojalla oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta. Asianosaisen oma suostumus tietojen antamiseen syrjäyttää salassapitovelvollisuuden. (Perusopetuslaki 628/1998.)

Lain 40 § 4 mom. käsitellään oppilaan toiseen oppimisympäristöön siirtymistä koskevaa tietojensaantioikeutta. Mikäli oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän tämän lain mukaisesti järjestämään opetukseen tai toimintaan, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. (Perusopetuslaki 628/1998.)

Myös lastensuojelulaissa on määritelty oppilaan tietoja koskevaa lainsäädäntöä. Lain 25 § mukaan oppilaasta tulee tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli oppilaan kasvuympäristössä, kehityksessä ja/ tai suojelussa on puutteita. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Puutteita voidaan havaita oppilaalle tehtävien terveystarkastusten yhteydessä, jonka tekee terveydenhoitaja. Mahdollisten puutteiden ilmettyä terveydenhoitajan lisäksi asioita ruvetaan järjestämään yhteistyötahojen kautta. Tällöin salassa pidettävien tietojen antaminen kuuluu asianomaisille. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 §.)

Eurajoen kouluterveydenhuollon ja suun terveydenhuollon yhteystiedot:

Eurajoen kouluterveydenhuolto, ala-asteiden kouluterveydenhoitaja Marjut Mikko-
nen, puh. 044 450 3955. Yläasteen, lukion ja kristillisen oppilaitoksen terveydenhoi-
taja Niina Poutala, puh. 044 450 3954.

Eurajoen terveystieteiden hammashoitola, arkisin klo: 08.00-10.00 puh. 02 677
3880. Viikonloppuisin ja arkipyhisin ajanvaraus päivystykseen klo: 09.00-10.00 puh.
02 621 3625.

LÄHTEET

Eurajoki 2013. Kasvatus- ja opetustoimi. Eurajoen kunnan www-sivut. Viitattu 16.9.2013. http://www.eurajoki.fi/html/fi/opetus_ ja_ koulutus.html

Eurajoki 2013. Voi hyvin Eurajoella hanke. Eurajoen kunnan www-sivut. Viitattu 13.9.2013. http://www.eurajoki.fi/html/fi/voi_hyvin_eurajoella.html

Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M., Hastrup, A. Wallin, M. & Pelkonen, M. 2012. Laaja terveystarkastus, ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon. Opas 22. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print- Tampereen yliopistopaino Oy.

Henkilötietolaki (523/1999). Viitattu 18.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

Honkanen, E. & Suomala, A. 2009. Oppilashuollon käsikirja. Helsinki: Tammi.

Hyvinvointisuunnitelma 2009–2013. Eurajoen kunnan www-sivut. Viitattu 16.9.2013.
http://www.eurajoki.fi/attachments/gallery/Eurajoen_lasten_ ja_ nuorten_hyvinvointisuunnitelma.pdf (tulossa päivitetty versio)

Kansanterveyslaki (66/1972). Viitattu 4.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto 2013. Viitattu 2.11.2013.
<http://www.ksthky.fi/avohoidonpalvelut/koulu-jaopiskeluterveydenhuolto>

Kuntalaki (365/1995). Viitattu 18.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>

Lastensuojelulaki (417/2007). Viitattu 1.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun käsikirja 2012. Oppilashuolto ja koulun sosiaalityö. Viitattu 16.9.2013. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/toimintamuotoja/oppilashuolto_ ja_ koulun_sosiaalityo/

Mäki, P., Wikström, K., Hakulinen-Viitanen, T. & Laatikainen, T. (toim.) 2011. Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja. THL. Tampere: Juvenes-Print.

Nuorisolaki (72/2006). Viitattu 18.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013. Oppilas- ja opiskelijahuollon lainsäädännön uudistus. Helsinki. Viitattu 3.11.2013.

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/oppilas_ja_opiskelijahuolto/index.html

Opetushallitus 2012. Opetustoimen turvallisuusopas. Viitattu 16.9.2013.
http://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas/turvallisuuden_osa_alueita

Oppilas- ja opiskelijahuollon opas 2013. Viitattu 8.9.2013.
http://www.oph.fi/oppilashuollon_opas/saadokset/asiakirjojen_ja_tietojen_kasittelya_koskevia_saadoksia/henkilotietojen_salassapito_ja_kasittely_perusopetuslaissa

Perusopetuslaki (628/1998). Viitattu 2.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Perustuslaki (731/1999). Viitattu 18.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Kouluterveydenhuollon asetus. Viitattu 5.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090380>;
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/terveyspalvelut/kouluterveydenhuolto

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Työryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:37. Helsinki. Viitattu 2.11.2013.
<http://pre20090115.stm.fi/aa1221728351442/passthru.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2004. Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:8. Helsinki. Viitattu 5.9.2013.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3733.pdf&title=Kouluterveydenhuollon_laatusuositus_fi.pdf

Stakes 2002. Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Stakesin oppaita 51. Helsinki. Viitattu 12.9.2013.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104361/Oppaita51_2002.pdf?sequence=1

Terho, P., Ala-Laurila, E-L., Laakso, J., Krogius, H. & Pietikäinen, M. (toim.) 2002. Kouluterveydenhuolto. Helsinki: Duodecim.

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2010. Viitattu 4.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013. Kouluterveydenhuolto. Viitattu 9.9.2013.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/oppilas/kouluterveydenhuolto

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013. Ehkäisevä suun terveydenhuolto. Viitattu 17.9.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/oppilas/kouluterveydenhuolto/ehkaiseva_suun_terveydenhuolto

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2013. Kouluterveyskysely. Viitattu 14.9.2013.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tilastot/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011. Viitattu 1.9.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338>

Valvira 2012. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto. Valtakunnallinen valvontaohjelma 2012–2014. Valvontaohjelmia 1:2012. Helsinki. Viitattu 30.8.2013.
http://www.valvira.fi/files/tiedostot/n/e/Neuvolatoiminta_valvontaohjelma.pdf

PROJEKTIPÄIVÄKIRJA

MAALIS-HUHTIKUU 2012

Otin yhteyttä Eurajoen kunnan hyvinvointikoordinaattoriin ja kysyin aihetta opinnäytetyölleni. Hyvinvointikoordinaattori otti yhteyttä erääseen projektin vetäjään. Kyseisen projektin vetäjä, Marja-Leena Heininen otti minuun yhteyttä ja kysyi, olisiko minulla kiinnostusta lähteä tekemään moniammatillisen työryhmän kanssa Eurajoen kunnan koulutoimelle oppilashuollon käsikirjaa. Otin puhelun jälkeen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä asioista selvää. Kiinnostuin aiheesta ja otin yhteyttä projektin vetäjään. Ilmoitin hänelle, että olisin kiinnostunut tekemään oppilashuollon käsikirjaa. Näin valitsin sen opinnäytetyöni aiheeksi.

HUHTIKUU 2012

Oppilashuollon käsikirjan merkeissä pidettiin ensimmäinen työryhmän palaveri, jossa työryhmän jäsenet esittelivät itsensä ja projektin vetäjä kertoi työn tarkoituksesta. Samalla kerralla keskusteltiin alustavasti käsikirjan aihealueiden jakamisesta.

TOUKOKUU 2012

Palavereja pidettiin kaksi ja silloin ruvettiin hahmottelemaan oppilashuollon käsikirjan sisällysluetteloja sekä muuta sisältöä. Kun aiheen rajauksesta oli sovittu ja aihealueet jaettu työryhmän kesken, piti opinnäytetyön tekijä aihe-seminaarin 31.5.2012. Aihe-seminaarissa sovittiin, että opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä.

KESÄ-HEINÄKUU 2012

Taukoa opinnäytetyön tekemisestä.

ELO-MARRASKUU 2012

Syksyn aikana pidettiin muutama palaveri. Palavereissa laadittiin yhdessä käsikirjan sisällysluetteloja. Samanaikaisesti työryhmän jäsenet keräsivät kirjallisuutta ja teoreettista tietoa omiin aihealueisiinsa. Itse hain lisäksi tietoa käsitteistä, projektityös-

kentelystä, opinnäytetyön menetelmistä ja tutkimuksista aiheeseen liittyen. Pidin opinnäytetyön suunnitteluseminaarin 19.11.2012.

JOULUKUU 2012

Suunnitteluseminaarityön korjausta. Taukoa projektin tekemisestä.

TAMMIKUU 2013

Saatiin valmiiksi käsikirjan sisällysluettelon runko. Sen jälkeen paneuduttiin käsikirjan omiin aihealueisiin. Itse paneuduin lisäksi aineiston hakemiseen ja suunnitteluseminaarin sisältöön.

HELMI-MAALISKUU 2013

Kerättiin omiin aihealueisiin aineistoa. Sovittiin loppukevään palaverit. Keskusteltiin oppilashuollon käsikirjan luetuttamisesta/ hyväksyttämistä Eurajoen kunnan koulutoimen johtajalla/ yhteiskoulun rehtorilla.

HUHTIKUU 2013

Käytiin läpi käsikirjan sisällysluettelo. Muokattiin sisällysluettelo ja omia osuuksia. Sovittiin oman aihealueen palauttamisesta syksyllä. Palautukset sovittiin tehtäväksi minulle, joka kokoaa käsikirjan. Olin yhteydessä omiin osa-alueisiin liittyen Eurajoen kouluterveydenhoitajiin kouluterveydenhuollon sisällöstä sekä toteutumisesta Eurajoella.

TOUKOKUU 2013

Kerättiin aineistoa projektiin. Korjasin suunnitteluseminaarityötä. Opinnäytetyösovimukset allekirjoitettiin 27.5.2013.

KESÄKUU 2013

Palautin korjatun suunnitteluseminaarityöni ja sain luvan ruveta toteuttamaan projektiani.

HEINÄKUU 2013

Taukoa opinnäytetyön tekemisestä.

ELOKUU 2013

Käsikirjan omiin aihealueisiin paneutuminen. Palaverissa sovittiin käsikirjan aihealueiden palauttamisesta viimeistään lokakuussa.

SYYSKUU 2013

Aineiston läpikäyntiä, tiivistämistä ja käsikirjan kirjoittamista.

LOKAKUU 2013

Käsikirjan omien aihealueiden kirjoittamista ja palauttaminen ohjaavalle opettajalle. Raportointiseminaarityön laatimista. Käsikirjan kokoamista.

MARRASKUU 2013

Käsikirjan sisällysluettelo valmistui lopulliseen muotoonsa. Kootun käsikirjan lähettäminen projektin vetäjälle. Projektin vetäjän kautta työ menee hyväksyttäväksi Eurajoen kunnan koulutoimen johtajalle/ yhteiskoulun rehtorille. Työn hyväksymisen jälkeen käsikirja viedään sähköisenä versiona Eurajoen kunnan internetsivulle ja siitä laaditaan palveluvalikko. Lisäksi käsikirjan ulkoasua muokataan. Opinnäytetyön palautus ja kypsyysnäytteen kirjoittaminen 13.11.2013. Raportointiseminaari 28.11.2013, jonka jälkeen opinnäytetyöstä versio projektin vetäjälle ja opinnäytetyön kansitus.